БУХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

Бурят-Монголой ҮНЭН

КПСС-эй Бурят-Монголой обкомой, БМАССР-эй Верховно Соведэй, КПСС-эй Улан-Удын горкомой орган.

№ 2 (6437)
ЯНВАРИИН 3
СУББОТО
1953 он

Сэн 20 мүнгэн.

МҮНӨӨДЭРЭЙ НОМЕРТО:

Байкало-Кударын ажалшадай үүсхэлые дэмжэе

Бурят-Монголой АССР-эй колхознигууд ба колхозницануудта, МТС ба совхозуудай хүдэлмэрилэгшэдтэ, хүдөө ажахын мэргэжэлтэдтэ Байкало-Кударын аймагай ажалшадай хандаһан хандалга газетэнүүдтэ толилогдоһон байна. Коммунистическэ партиин XIX съездын шиидхэбэринүүдээр зориг-жоһон Байкало-Кударын аймагай ажалшад шэнэ социалистическэ уялгануудые абаад, хүдөө ажахые хүгжөөхэ талаар табадахи табанжэлэй даалгабаринуудые амжалтатайгаар дүүргэхын түлөө 1953 ондо республикын колхозууд болон машинно-тракторна станцинуудай социалистическэ мүрысөө үргэнөөр дэлгэрүүлхые уряалба.

Манай республикын колхозуудта Коммунистическэ парти ба советскэ правительство угаа ехэ туһаламжа саг үргэлжэ үзүүлжэ байна. Советскэ гүрэн хүдөө ажахыда шэнэ шэнэ элдэб янзын машинануудые үгэжэ, колхозуудай ажахын бүхы һалбаринуудтахи ажал ехэтэй хүдэлмэриие үргэнөөр механизацилха арга олгобо. Колхозно байгуулалтын барагдашагүй хүсые ашаглажа, хүдөө ажахын артельнүүдэй доторой бүхы резервнүүдые гүйсэдөөр хэрэглээд байбал, республикынгаа хүдөө ажахые улам саашадань хүгжөөжэ шадаха байнабди.

Байкало-Кударын аймагай колхознигууд, МТС-эй хүдэлмэрилэгшэд ба хүдөө ажахын мэргэжэлтэд болбол 1952 оной хүдэлмэриингөө дүнгүүдые хаража үзөөд байхалаа, колхозуудай ниитын ажахые бэхижүүлхэ, тариянай ургасые улам дээшэлүүлхэ, малай тоо толгойе олошоруулха ба ашаг шэмыень ехэ болгохо арга боломжонуудтай байһан тухайгаа мэдүүлнэ. Тиигээд тэдэнэр 1953 ондо ехэ ба харюусалгатай социалистическэ уялгануудые абаба. Тус аймагай колхозууд гектар бүхэнһөө 14 центнерһээ бага бэшэ ороохо тарияа, тиихэдэ шэниисын тарилгын гектар бүриһөө 15 центнерһээ бага бэшэ ургаса хурааха гэжэ шиидэбэ. Зарим колхозууд, тарианажалай болон тракторна түрүү бригаданууд бүри ехэ уялгануудые абаа. Жэшээнь, Калининай нэрэмжэтэ колхозой нүхэд Мертвецовой, Пермяковой, Глушковой тарианажалай бригаданууд ба тус колхоздо хүдэлмэрилдэг нүхэр Бусоликовой тракторна бригада зуун гектар талмай дээрэһээ га бүриин 22 центнер шэниисэ, мүн 100 гектарһаа га бүриин 18 центнер шэниисэ хураахабди гэжэ үгэсэ үгэбэ.

Малажалай талаар байкало-кударынхид мүн лэ ехэ зорилгонуудые урдаа табиба. Ниитын элдэб түрэлэй малаар ба шубуугаар колхоз бүхэн адуу малай тоо толгойе олошоруулха гүрэнэй түсэб дүүргэхэ; һаамхай үнеэн бүриһөө мянган литрһээ доошо бэшэ һү һааха; нарин нооһотой хонин бүриһөө—4.1 килограмм, нарибтар нооһотойһоо—3,6 килограмм, шэрүүбтэр нооһотойһоо —3 килограмм ба шэрүүн нооһотой хонинһоо 1,6 килограмм нооһо хайшалха; тахяа бүриһөө 80 үндэгэнһөө үсөөн бэшые абаха гэжэ шиидэбэ. Малые бэлшээжэ тарагалуулха талаар үргэн хэмжээнүүд хараалагдаа. Зарим колхозууд, түрүү фермэнүүд ба малшад малай ашаг шэмые бүри ехээр дээшэлүүлхэ уялга абаба. Жэшээнь, XVIII партсъездын нэрэмжэтэ колхоз һаамхай үнеэн бүриһөө дунда жэшээгээр 1300 литр һү һааха болобо.

Колхозно үйлэдбэриие хүгжөөхэ хэрэгтэ машинно-тракторна станцинуудай үүргэ ехэ гээшэ. Энээниие һайнаар ойлгоһон Кабанскын МТС-эй механизаторнууд энэ жэлдэ дээшэлүүлэгдэһэн уялгануудые абаба. Тэдэнэр болбол өөрынгөө МТС-эй хүдэлмэриие һайжаруулха, колхозно үйлэдбэриин бүхы һалбаринуудтахи ажал ехэтэй хүдэлмэринүүдые механизацилха талаар МТС-эй ажал-ябуулгые үргэдхэхэ, хүдөө ажахын культурануудай ургасые ба малажалай ашаг шэмые ехэ болгохо түсэбүүдые дүүргэхын түлөө МТС-эй үүргэ ба харюусалгые дээшэлүүлхэ зорилго урдаа табиба.

Байкало-Кударын аймагай ажалшад энэ патриотическа үүсхэлтэйгээр хандахадаа, республикынгаа хүдөө ажахыч гээгдэлые усадхажа, тарианажал болон малажалые шэнэ хүсэтэйгөөр хүгжөөхэ һайн һайхан эрмэлзэлгэтэй байна. Энэ үүсхэлыень халуунаар дэмжэжэ, шэнэ табанжэлэй түсэбые амжалтатайгаар бэелүүлхын түлөө социалистическэ мүрысөө дэлгэрүүлхэ гээшэ манай республикын бүхы колхознигуудай, МТС-үүд болон совхозуудай хүдэлмэрилэгшэдэй, хүдөө ажахын мэргэжэлтэдэй нэрэ хүндын хэрэг мүн.

Партиин обком Байкало-Кударын ажалшадай хандалгые һайшаагаад, тэрэниие бүхы бригадануудта, фермэнүүдтэ, колхознигуудай, МТС ба совхозуудай хүдэлмэрилэгшэдэй хамтын суглаанууд дээрэ зүбшэн хэлсэлгэ эмхидхэхыень партиин айкомуудые, колхозууд, МТС-үүд ба совхозуудай партийна эхин организацинуудые, МТС-эй директорнүүдые политическэ талаар орлогшонорые, колхозуудай правленинүүдые, МТС-үүд ба совхозуудай директорнүүдые, советскэ ба хүдөө ажахын органуудые уялгалба. Тиихэ зуураа 1952 оной социалистическэ мүрысөөнэй дүнгүүдые зүбшэн хэлсэхэ, ажал хүдэлмэридэ бии байһан бүхы дутагдалнуудые элирүүлэн шүүмжэлхэ, тиигээд колхозно үйлэдбэриин бүхы һалбаринуудые саашадань хүгжөөхэ талаар тодорхой социалистическэ уялгануудые абаха ябадал эмхидхэхэ хэрэгтэй.

Байкало-Кударын ажалшадай хандалгые зүбшэн хэлсэжэ, шэнэ социалистическэ уялгануудые абахатаяа хамта, малай үбэлжэлгые амжалтатайгаар үнгэргэлгэдэ ба хабарай тарилгада бэлэдхэлгэдэ шухала анхарал хандуулха хэрэгтэй. Энэ болбол малажалые саашадань хүгжөөлгын, тарианай ургасые дээшэлүүлгын үндэһэ һуури мүн.

Партийна эхин организацинууд болбол ниитэ-политическэ хүдэлмэриие үргэнөөр дэлгэрүүлжэ, колхозууд, совхозуудай ба МТС-үүдэй үмэнэ партиин XIX съездын шиидхэбэринүүдэй табиһан зорилгонуудые олонниитэ ажалшадта ойлгуулжа үгэхэ, социалистическэ мүрысөө үргэнөөр дэлгэрүүлхэ уялгатай.

Партиин айкомууд, МТС-үүд, совхозууд болон колхозуудай партийна эхин организацинууд, советскэ ба хүдөө ажахын органууд абаһан социалистическэ уялгануудай ба договорнуудай дүүргэлтын ябасые саг үргэлжэ шалгажа байха. колхозууд, совхозууд болон МТС-үүдэй дам дамаа шалгалсаха ябадал эмхидхэхэ ёһотой.

Нүхэд колхознигууд, механизаторнууд ба хүдөө ажахын мэргэжэлтэд! Байкало-Кударын ажалшадай үүсхэлые бүгэдөөрөө дэмжэжэ, республикынгаа хүдөө ажахын бүхы һалбаринуудые саашадань дэбжээхын түлөө, шэнэ сталинска табанжэлые амжалтатайгаар дүүргэхын түлөө социалистическэ мүрысөө үргэнөөр дэлгэрүүлэе!

ТАХИА-ТАШ. Уһалалгын каналай барилга. ТАСС-эй фотохронико.

Колхозой доход 10 миллион түхэриг болобо

ГУДАУТА. (Абхазска АССР) декабриин 29. (ТАСС). Гудаутска районой Дурипши тосхоной Бериин нэрэмжэтэ хүдөө ажахын артелиин колхознигууд жэлэй баярта дүнгүүдые гаргаба. Үйлэдбэридэ батаар нэбтэрүүлэгдэһэн газартаряалангай дээдэ культура хадаа абаһан уялгануудаа нэрэтэй түрэтэйгөөр бэелүүлхэдэнь колхозно сай таригшадта туһалба. Түсэбөөр хараалагдаһанда орходоо 27 мянган килограмм ехэ сайн набшаһан гүрэндэ тушаагдаа.

Владимир Тарба ба Ясон Гугунава гэгшэдэй толгойлһон бригаданууд сай ургуулха эрхим шадабаритай болонхой. Эндэ ногоон сайн набшаһан гектар бүриһөө дүрбэн мянган килограмм суглуулагдаа, энэнь түсэбэй ёһоор абтаха ургасаһаа нилээд ехэ болоно.

Колхозой ниитэ олзо доход 10 миллион шахуу түхэриг болобо. Ажалта үдэр бүхэндэ 35 түхэриг мүнгэ, хэдэн килограмм тарияа ба бусад продуктнууд хүртэхэнь

Тус колхоз ажахын ба культурно-ажаһуудалай барилга бэелүүлнэ. Тосхон соогуур электродамжуулгын шэнэ лини татагдаа. Колхоз хоорондын Дурипшска ГЭС-эй барилга дүүргэгдэхэеэ байна. Тэрэ болбол колхозно фермэнүүдтэ ток үгэхэ, клуб, һургуули, байрын гэрнүүдые гэрэлтүүлхэ юм. Колхознигууд малай байрануудые болон ажахын бусад барилгануудые, мүн шэнэ клуб барижа байна.

И. П. Павловай нэрэмжэтэ алтан медаль ба шан олгогдоо

СССР-эй Наукануудай академиин президиумородой агууехэ физиолог-академик И. П. Павловай нэрэмжэтэ алтан медаль ба шан олгохо тухай асуудал зүбшэн хэлсэбэ.

СССР-эй Медицинскэ наукануудай академиин үнэнтэ гэшүүн И. П. Розенковто И. П. Павловай һургаалые хүгжөөхэ талаар элитэ ехэ габьяануудые харуулһанайнь түлөө 1952 ондо И. П. Павловай нэрэмжэтэ алтан медаль олгохо гэжэ президиум тогтообо.

И. П. Павловай нэрэмжэтэ 1952 оной шан Медицинскэ наукануудай доктор И. Т. Курцинда олгоһон байна.

(ТАСС).

Шэнэ Каховкын проект

КИЕВ, декабриин 29. (ТАСС). Украинска ССР-эй Архитектурын академиин коллектив Харьковска «Горстройпроекттэй» хамтадаа шэнэ Каховка городой центральна хубиин проектые зохёожо дүүргэбэ. Залуу городой центртэ асари ехэ байшан — культурын Ордон баригдажа дүүргэгдэхэеэ байна. Ордонгой нюур талань ерээдүйдэ бии болгогдохо главна талмай тээшэ харуулагдаба.

Талмай дээрэ барилгын Управлениин байшан баригдажа эхилээ. Тэрэ хадаа башнитай, архитектурна талаараа гоёогдоһон ехэ томо корпус болохо байна.

Талмайн хоёр хажуудань байрын байшангууд баригдажа, тэдэнэй нэгэдэхи дабхарнуудай таһалгануудсоо культурно-ажаһуудалай эмхи зургаанууд оруулагдаха юм.

Колхозой загаһа үсхэбэрилэгшэ

Баргажанай тохойһоо хоёр километр урда тээ Духовое гэжэ томохон нуур бии юм. Энэ нуур далайда тон дүтэ болобошье, Байгал далайн нюрууһаа холо дээрэ тогтонхой. Тиимэһээ тус нуур соохи амитадай ажамидарал илгаатай байна.

Үбэлэй үедэ тус нуур зузаан мүльһөөр хушагдалаг. Тиимэһээ нуур соохи загаһанууд амилха агаараар дутажа, иишэ тиишээ гол горхо руу ородог юм. Тиигэбэшье, хэдэн мянгаараа хосоржо, ан араатанай, шубуу шонхорой хоол болодог байгаа.

Молотовой нэрэмжэтэ колхозой гэшүүд энэ нуурай баялигые ашаглахын түлөө эрмэлзэдэг байгаа. Теэд колхозник Евсей Григорьевич Наметовой үүсхэлээр эндэ загаһа үсхэбэрилгын мелиоративна хүдэлмэри ябуулагдажа эхилһэн байна. Богонихон сагай хугасаа соо нүхэр Наметовой звено ехэхэн хүдэлмэри хээ. Тэдэнэр Духовое нуур руу шудхан ородог гол горхонуудай оёорые гүнзэгы болгожо түсгаар сөөрэмүүдые хэһэн, тэдэнэй эрьенүүдые бэхилһэн ба үбэлэй үедэ загаһанай бүтэжэ үхэхэгүйн түлэ горхонууд дээгүүр түсгаар соолго малтадаг болоһон байна.

Иигэжэ тэдэнэр хэдэн мянган загаһануудые үхэлһөөнь абаржа, нуурай баялигые ашагладаг болоо.

Үнгэрэгшэ намар нүхэр Наметовой звено жараахайнуудые үсхэбэрилхэ түсгаар сөөрэм малтаһан байна. Мүнөө тэрэ сөөрэмөөр дүүрэн жэжэ загаһад бии.

Нүхэр Наметовой звено (3 хүн) һүүлэй үедэ 500 центнер загаһа барижа, гүрэндөө тушааба.

Мүнөө Евсей Григорьевичын звено өөрынгөө нуур соо амурска сазан үсхэбэрилхын ба загаһанай түрьһэ хаяха газарые байгуулхын түлөө хүдэлмэри хэжэ байна.

А. Артюнин.

Малажалаа һайжаруулна

Түнхэнэй аймагай Партиин ЦК-гэй нэрэмжэтэ колхозой (правлениинь түрүүлэгшэ Б. Ж. Пантеев, партийна организациинь секретарь Б. Д. Манзаев) ниитын адуу мал жэл ерэхэ бүри олошорно. 1952 ондо малажал хүгжөөхэ гүрэнэй түсэб эбэртэ бодо малаар —99,2 процент, адуугаар —117, хони ямаагаар — 102, гахайгаар —110, тахяа ба шубуугаар 100,7 процент дүүргэгдээ.

Мүнөө малай үбэлжэлгэ һайнаар үнгэргэгдэжэ байна. Колхозой малшад малаа зоотехническэ заабариин ёһоор харууһалдаг ба эдеэлүүлдэг байна.

Малажалаа саг үргэлжын һайн кадрнуудтай болохын тулада колхозой правлени хододоо анхарал оролдолго гаргажа байдаг, тэрэнэй ашаар һүүлэй жэлнүүдтэ түрүү һаалишад, адуушад, хонишод олошороо. Жэшээлхэдэ, үнгэрһэн жэлдэ адуушан Гарма Майдарханов даажа абаһан 29 гүүдһээ 28 унага абажа, һайн амжалта туйлаа. Мүнөө тэрэнэй харууһалдаг адуун тобир тарганаар үбэлжэжэ байна. 1952 ондо һаалишан Сырен Манзаева, хонишод Дулма Талханова, Дымбру Истаев, тахяашан Ханда Багатуева ба бусад түл абалгаар, малай ашаг шэмые дээшэлүүлгээр һайн амжалта туйлаһан байна.

Д. Замбалов.

Хүдэлмэриин механизаци һургана

Улан-Удын мелькомбинадай коллективтэ социалистическэ мүрысөөн үргэнөөр дэлгэрэнхэй. Энэ мүрысөөндэ крупагай завод (мастерынь нүхэр Злыгостов) түрүү һуури эзэлжэ ябана.

Энэ завод мүнөө бүхы хүдэлмэрее поточно методээр ябуулдаг болонхой. Калменчук, Свинобой болон Тыбеньков гэгшэдэй бригаданууд тэрэ методые һайнаар шудалаад, халаанайнгаа даалгабариие 150—180 процент дүүргэнэ.

Һаяар эндэ уурал үгэдэг шэнэ машина тодхогдохонь. Тэрэ машинаар овёсой крупа ууралтуулагдажа, термическэ үйлэдбэрилгэдэ оруулагдаха юм. Иимэ аргаар босоруулагдаһан крупа тон амтатай ба һайн шанартай байдаг.

Мүн комбинадай бусад цехүүд болон отделенинүүд 1952 оной туршада хүдэлмэриингөө процессүүдые һайжаруулһан байна. Жэшээлхэдэ, рационализатор Л. Гавриловай дурадхалаар склад ба продукциин таһаг хоёрой хоорондо трансформатор тодхогдожо, ашаа тээгшэдэй хүдэлмэри нилээд хүнгэдхэгдэһэн, жэл соо 2500 түхэригэй алмалта хэгдэһэн байха юм. Мүн нүхэр Гавриловай дурадхалаар склад соохи ороохо иишэ тиишэнь зөөхэ хүдэлмэри механизацилагдаа. Мүн мэшээгүүдэй амһар оёдог машина тодхогдоо.

Н. Бадмацыренова.

ШЭНЭ ТАБАНЖЭЛЭЙ ТҮРҮҮШҮҮЛ

ПОЕЗДЫН ДИСПЕТЧЕР ИВАН ГЕРАСИМОВИЧ

Ханаараа хүшэгэтэй заахан комнато соо аятай дулаахан, абяа шэмээгүй. Ханада часы хас-хасхан сохилно. Репродуктор арай дуулдамаар абяа гарана. Газаа проводануудай хүнхинэхэ дуулдана, энэ дулаахан диспетчерскэ студиһаа иишэ тиишээ хэдэн зуугаад километртэ проводанууд татагданхай.

Үргэн саарһа дэлгээһэн томо стол дээрэ диспетчер Иван Владимирович Герасимович тонгойн зогсоно. Энэ листграфик дээрээ Мысовая станциһаа Улан-Удэ хүрэтэрхи участок дээгүүр ябажа байгаа поезднуудай ябасые олон үнгын карандашаар тэрэ тэмдэглэнэ. Поездын удаанаар ябажа байхада Иван Владимирович үлэмжэ налуу зурлаа удаахан зурана. Харин Улан-Удэһээ хэдэн арбаад километртэ ябаһан поездын ябадалай хурдан болохо бүринь зурлаань эрид эгсээр доошоо ороно, иимэ зурлаае Герасимович тон хүхюунээр таталуулна.

Тиибэшье, Иван Владимирович поездын ябасые имагта саарһан дээрэ тэмдэглэжэ байдаг хүн бэшэ юм. Тэрэ хадаа поездло ногоон семафор нээн һаадгүй «ногоон улица» табижа байдаг юм.

—Диспетчер! Диспетчер! — гэһэн голос репродуктор сооһоо дуулдаба.

—Шагнажа байнаб, нүхэр Божанов,—гээд Герасимович Мысовая станциин дежурные таняадхиба.

—Двойник ерээд байна,—гэжэ тэрэнь нормоһоо хоёр дахин ехэ ашаатай составай станци дээрэ ерэһэн тухай мэдээсэбэ. — Тэрэниие хэндэ жолоодуулаа һаамнай һайн гээшэб?

—Маленковто даалгагты. Дүй шэл ехэтэй машинист бшуу.

Мысовая станци дээрэ тэрэ поездые ябуулхаар бэлдэжэ байха үедэнь, Иван Герасимович хоорондын станцинуудые дуудажа, Маленковто харгы сүлөөлхэ тухай дежурнануудта хэлэнэ.

—Нэгэ паровозоор хоёр поезд шэрэжэ ябана бшуу даа,—гэжэ тэдэниие һэргылнэ.

Түрүүшээр Герасимович машинист Маленковой бригадатай телефоноор хөөрэлдэжэ, энэ тон ехэ харюусалгатай рейс тухайнь хэлэжэ, заажа үгэһэн байха юм. Харин мүнөө хүйгэн жабар, бордоһо шуурган соогуур, хүр хаягданги рельс дээгүүр поездые жолоодон ябаһан машинистһаа дутуугүй өөрөө һанаагаа зобоно. Минута бүри станцинуудые дуудажа, поезднуудай хаана ябаһан тухай баталан асууна. Юуб гэхэдэ, энэ участок дээрэнь Маленковһоо гадна баһал тиимэ хүндэ ашаатай поезднуудые шэрэһэн машинистнууд Усович ба Смирнов, Щербина ба залуу механик Мезенин гэгшэд энэ үедэ ябажа байһан юм. Элэнэрые нэгэшье минута, хаанашье барижа болохогүй, бултандань сүлөө харгы хангаха хэрэгтэй. Харин энэ үедэ Мысовая станци дээрэ нефть, комбайнуудые, автомашинануудые тээһэн шэнэ шэнэ поезднууд ерэжэл байна. Урдаһаань Бурят-Монголой модо, Галуута-Нуурай нүүрһэ, Улан-Удын фабрикын сэмбэ гэхэ зэргын ашаануудые тээһэн поезднууд хойно хойноһоо ошожол байна.

Түмэр замай конвейерэй хүдэлмэри нэгэшье минута соо таһалданагүй. Эдэ олон паровозууд, вагонууд, хүнүүд болон ашаануудай таһалгарягүй һубаряае поездын диспетчер Герасимович болон бусад диспетчернүүд эмхидхэн хинажа, шэглүүлэн хурдадхажа байдаг.

Техник-лейтенантын формотой энэ залуу хүн диспетчерэй пультда һаяшаг һууһан байна. Гэбэшье, Иван Владимирович Герасимович эндэ эрхим һайнаар хүдэлмэрилжэ, «Ажалдаа шалгарһанай түлөө» медаляар шагнагдаһан байна.

Хэн хамагһаа олон скоростной маршрудуудые эмхидхээб, хэнэй дежурствода хүндэ ашаата поезднууд графигһаа түрүүн ябадаг бэ, энэ орёо хэсүү байдалда хэн хамагһаа нигтаар хүдэлмэрилдэг бэ гэжэ Улан-Удын замай таһагай ямаршье хүдэлмэрилэгшэһөө асуугаа һаа, коммунист Герасимовичын нэрые дуулахат.

Советскэ Союзай Коммунистическэ партиин XIX съездын һүүлээр Герасимович болбол түрүү машинистнуудтай хамта паровозуудай хүсые дүүрэнээр ашаглахын түлөө социалистическэ мүрысөөнэй туг үргэһэн байна. Тэрэ хадаа хүндэ ашаатай ба хоёрлоһон поезднуудые нэгэ паровозоор хүтэлхэ ябадал үүсхэн эмхидхэһэн байна. Гансахан ноябрь ба декабриин 10 хоног соо тэрээнэй дежурствын үедэ даалгабариһаа гадуур 30 мянган тонно ашаан шэрэгдээ.

Теэд ажалай новатор энээгээрээ сэдьхэлээ ханаагүй.

Мысовая станци дээрэ зарим поезднууд һаатуулагдадаг, график эбдэгдэдэг байгаа. Тиихэдэнь Иван Владимирович хүдэлмэриһөө сүлөө сагтаа тэрэ станцида ошожо, хүнүүдээр зүбшэн хөөрэлдэдэг, дутуу дунданууудаа зайсуулха ябадалдань туһалдаг, хүсэнүүдээ яажа хубаарилан эмхидхээ һаа һайн бэ гэжэ ойлгуулдаг, өөрынгөө һанал бодолнуудые хэлэжэ үгэдэг байба. Энээнэй ашаар поезднуудые һаатуулха ябадал тон үсөөн болоо, бүхы поезднуудай 90 процент шахуунь энэ станциһаа графигһаа хоёр дахин түргэнөөр ябуулагдадаг болоо.

Герасимовичын ажалай дэбтэртэ бэшэгдэһэн олон тоото баясхалан тэрэнэй творческо үүсхэл шадабариие һайнаар гэршэлнэ. Өөрынгөө халаанда социалистическэ мүрысөөе эрхим һайнаарударидаһанай түлөө энэ диспетчер һүүлэй хоёр һарэ соо Зүүн-Сибириин харгын хүтэлбэриһөө хоёр дахин мүнгэн шан, гурба дахин баясхаланда хүртэһэн байна.

...Дежурство дүүрэхэ болонхой. Иван Владимирович хүндэ ашаата машинистнуудай рейснүүдые сэдьхэлээ ханангяар график дээрээ эгсэ зурлаануудаар тэмдэглэнэ. Бүхы поезднууд Улан-Удэдэ графигһаа урид ерэнхэй. Герасимович селектэрээр халаанайнгаа дүнгүүдые дамжуулна. Эдэ дүнгүүдынь хүн бүхэнэй зосоо баяр түрүүлмээр. Шэнэ табанжэлэй стахановецуудай түрүү зэргэдэ ябажа байгаа диспетчер бүришье ехэ баяртай.

М. Толкач.

Н. А. Некрасовай наһа бараһаар 75 жэлэй ой тушаа

Н. А. Некрасовай наһа бараһаар 75 жэлэй ойе үнгэргэхэ комиссиин заседани декабриин 27-до болобо. Советскэ Союзай арадууд ородой агууехэ поэт-демокрадай дурасхаалые ёһолон тэмдэглэдэг юм. Тэрэнэй дурасхаалда зорюулагдаһан баярай заседанинууд некрасовска үдэрнүүдтэ Москвада, Ленинградта, Ярославльда, союзна ба автономно республиканууудай столицануудта үнгэргэгдэхэ байна. Ленинградта Н. А. Некрасовай хүүр дээрэ ба Карабихадахи усадьба-музейдэ траурна митингнүүд болохо юм.

Политическэ ба научна эрдэм дэлгэрүүлхэ Бүхэсоюзна общество ородой ухаан бодолые хүгжөөлгэдэ агууехэ поэдэй бэелүүлһэн үүргые, дэлхэйн культурада тэрэнэй мүнхэ зохёолнуудай удхашанартай байһые харуулһан лекцинүүдые уншалга эмхидхээ.

Һургуулинуудта ба библиотекэнүүдтэ некрасовска уншалганууд ба литературна вечернүүд болоно.

«Современник» журналай редакцида Некрасов байна» гэжэ документальна фильм ойрын үдэрнүүдтэ харуулагдахань.

(ТАСС).

Малшадай дунда ниитэ-политическэ хүдэлмэри һайжаруулха

КПСС-эй XIX съездын шиидхэбэринүүдые ба «СССР дотор социализмын экономическа проблемэнүүд» гэжэ нүхэр Сталинай гениальна зохёолые Байкало-Кударын аймагай малшад угаа ехэ дэбжэлтэтэйгээр угтаад, сталинска шэнэ табанжэлэй түсэбые болзорһоонь урид дүүргэхын түлөө мүнөө бүхы хүсэ шадалаараа тэмсэжэ байна.

Малшадай политическэ ба ажалай энэ угаа ехэ дэбжэлтые толгойлхо, тэдэнэй дунда ниитэ-политическэ хүдэлмэри үргэнөөр ябуулха гээшэ партийна эхин организацинуудай шухала хэрэг болоно.

«Байкал», Сталинай, Молотовой, Ленинэй нэрэмжэтэ колхозуудай партийна эхин организацинууд энэ зорилгоёо һайнаар мэдэрэн, малшадай дунда ойлгуулламжын хүдэлмэри муу бэшээр ябуулна. Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой парторганизациин агитаторнууд партиин XIX съездын шиидхэбэринүүдые колхозниигуудай дунда үргэнөөр тайлбарилна. Тэдэнэр малай бүхы фермэнүүдтэ хөөрэлдөөнүүдые үнгэргэнэ, газетэ, журналнуудые уншажа үгэнэ. Малшадай байранууд һайнаар түхеэрэгдэжэ, лозунг ба плакадуудаар шэмэглэгдэнхэй. Мүн тэндэнь радиоприёмнигууд тодхогдонхой. Бүхы малшадынь газетэ ба журналнуудые захижа абадаг. Гадна, уранзохёолой, политическэ ба научна номуудаар элбэг өөһэдын библиотекэтэй. Хүдэлмэриин дүнгүүд ханын газетэдэ бэшэгдэжэ байдаг. Мүнөө агитаторнууд хадаа нютагай Соведүүдтэ һунгаха һунгалтануудтухай Дүримые тайлбарилна.

Тус колхоз малажал хүгжөөхэ гүрэнэй түсэб бүхы түрэлэй малаар дүүргэнхэй, малай үбэлжэлгые һайнаар үнгэргэжэ байна. Мүн Сталинай нэрэмжэтэ колхозой малай фермэнүүдэй хүдэлмэрилэгшэдэй дунда ниитэ-политическэ хүдэлмэри һайнаар ябуулагдадаг болоо. Эндэ хөөрэлдөөнүүд, газетэ уншалга үнгэргэгдэдэг. Ханын газетэнүүд ба «дайшалхы хуудаһанууд» хаһа саг соогоо гаргагдажа, тэдээн дээрэ колхознигуудай дунда дэлгэрһэн социалистическэ мүрысөөнэй ябаса харуулагдажа байдаг.

Аймагай партийна организацида хамтадаа 450 агитаторнууд хүдэлмэрилнэ. Тэдэнэй 80-ниинь малшадай дунда агитационно хүдэлмэри хэнэ. Бүхы 32 агитколлективтэ агитаторнуудай семинарнууд үнгэргэгдэжэ байдаг. Малшадта зорюулжа 10 нүүдэл библиотекэ байгуулагданхай. Зарим колхозууд өөһэдынгөө хүсөөр иимэ библиотекэнүүдтэй болонхой.

Аймагай кинофикациин таһаг тусхай маршрудай ёһоор малшадта һарадаа хоёр дахин кино харуулна.

Аймгүйсэдкомой физкультура ба спортын таһагай болон ВЛКСМ-эй айкомой хүсөөр санашадай гурбан бригада байгуулагданхай. Тэдэнэр малшадта ошожо, партиин XIX съездын материалнуудые, һунгалтанууд тухай Дүримые тайлбарилна.

Гэхэ зуура, зарим партийна организацинууд, жэшээлхэдэ, «Большевик», «Красный рыбак», Ждановай нэрэмжэтэ колхозуудай парторганизацинууд малшадай дунда ниитэ-политическэ хүдэлмэри үшөө һулаар ябуулна.

Эдэ парторганизацинууд малажалай хуби заяае шиидхэжэ байһан малшадай культурно-политическэ эрилтые хангаха хэрэгтэ зохихо анхарал табиха, ниитэ-политическэ хүдэлмэри эрид һайжаруулха ёһотой.

А. Дарханов.

Агитатор Александр Липатников

Механик Александр Липатников Улан-Удын вагонно депогой парторганизациин түрүү агитаторнуудай нэгэн юм.

Тэрэ хадаа партиин XIX съездын шиидхэбэринүүдые коллективэйнгээ дунда тайлбарилха талаар ехэхэн хүдэлмэри хэнэ.

Нүхэр Липатников хөөрэлдөөнүүдые депогойнгоо ажабайдалтай шадамараар холбожо үнгэргэдэг. Үйлэдбэриин процессүүдые саг үргэлжэ нарижуулан һайжаруулгын ба механизацилгын, гүрэнэй мүнгэ зөөри арбилалгын ба ашаа зөөлгын өөрынь үные химдаруулгын ехэ удхашанартай байһан тухай Александр Николаевич өөрынгөө бригадын хүдэлмэришэдтэ хэлэжэ үгэдэг.

Коммунист Липатников партиин политикын ба шиидхэбэринүүдэй уг удхые партийнабэшэ олониитэдэ тайлбарилан ойлгуулхаһаа гадна, стахановска ажалаараа жэшээ харуулдаг.

Тэрэ хадаа депогойнгоо суутай стахановецуудай нэгэниинь юм.

В. Лубсанов.

Агитаторнуудай семинар

КПСС-эй Кяхтын айкомой библиотекын дэргэдэ городой предприятинуудай, эмхи зургаануудай ба һургуулинуудай партийна организацинуудай агитаторнуудай нэгэ һарын семинар эхилбэ.

Тус семинарта хабаадагшад «Партиин XIX съездын шиидхэбэринүүд — манай орон дотор коммунизм байгуулгын асари ехэ программа мүн», «Советскэ Союзай Коммунистическэ партиин Устав», «1951—1955 онуудта СССР-ые хүгжөөхэ табадахи табанжэлэй түсэб тушаа партиин XIX съездын директивэнүүд», «СССР дотор социализмын экономическа проблемэнүүд» гэһэн нүхэр Сталинай зохёол тухай ба бусад темэнүүдээр лекцинүүдые шагнаха байна.

Агитаторнууд болбол нютагай Соведүүдтэ һунгаха һунгалтануудта бэлэдхэлэй үедэ һунгагшадай дунда агитационно-ниитын хүдэлмэри ябуулха талаар заабаринуудые абаа.

Д. Болхоев.

Улан-Удын судна заһабарилгын заводой коллектив 1952 оной түсэбые декабриин 10-да дүүргээд, түсэбһөө гадуур нилээд ехэ продукци гаргаа. Механическа цехын стахановец-фрезеровщик Дмитрий Иванович Хохряков октябрь һараһаа хойшо 1953 оной түсэбөөр хүдэлмэрилнэ, һара бүри хоёр ба үлүүшье нормо дүүргэнэ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: нүхэр Хохряков ажаллажа байна.

А. Мантаевай фото.

АМЖАЛТАТА ЖЭЛЭЭ ҮДЭШЭЭД БАЙХАДАА..

Үшөө нэгэ жэл үнгэрбэ. Шэнэ 1953 ондо орохо зуураа үнгэрэгшэ жэлдэ туйлаһан амжалтануудаа омогорхолтойгоор эрьен харанабди. Манай Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой гэшүүд 1951—1955 онуудта колхозно ажахыгаа хүгжөөхэ табанжэлэйнгээ перспективнэ түсэбые бодотоор бэелүүлхэ замдаа үнгэрэгшэ жэлдэ нилээд һайн показательнуудые туйлаа.

Жэшээлхэдэ, БМАССР-эй Верховно Соведэй депутат Долгоржап Эрдынеевагай хүтэлбэрилдэг племфермэ үүлтэртэ үнеэдэйнгээ тоо толгойе нилээд олошоруулаа, ашаг шэмыень дээшэлүүлээ, һаалишад Будажапова, Очирова, Жалсанова, Дармаева болон бусад туд бүридөө үнеэн бүхэнһөө 2000 гаран литр һү һаһан байха юм. Фермэдэ үнеэдые электрын хүсөөр һааха аппарат хоёрдохи жэлээ ашаглагдажа байна. Колхозой хонишод мүн лэ ехэ амжалтануудые туйлаба. Хонишодой дундаһаа ахалагша хонишон, КПСС-эй гэшүүн Бадма Цыреновна Бальдирова эрхим ажалаараа шалгарна. Мүнөө үеын шэнэ мэргэжэлтэд — техник-осеменаторнууд бии боложо, хонидой үүлтэрые, нооһонойнь шанарые дээшэлүүлхын түлөө хонишодтой хамта ехэ хүдэлмэри хэжэ байна. Хонишодой эршэтэй һайнаар ажалладаг байһанай ашаар манай колхоз хони үсхэбэрилхэ табанжэлэйнгээ түсэбые 2 жэл хахад соо дүүргэхэ гэһэн уялга абаһан байгаа. Мүнөө энэ уялгаяа нэрэтэй түрэтэйгөөр дүүргэхын түлөө эршэмтэйгээр тэмсэнэ. Колхознай 20 мянгаад толгой хонитой болонхой. Хонидоймнай олонхинь нарин, нарибтар ба шэрүүбтэр үүлтэрэй юм. 1952 ондо хонин ажалһаа олон зуу мянган түхэригтэй олзо доход абтаа.

Манай колхоз 1952 ондо хэзээ хэзээнэйхиһээ һайн ургаса абаа. Таряанажалай ба тракторна бригаданууд эртын орооһото культурануудай тарилгые апрелиин һүүл багаар эхилээд, майн эхеэр дүүргэһэн юм. Гансахан манай № 3 таряанажалай бригадые абаад үзэбэл, эртын орооһото культурануудай тарилгые 6 үдэр соо дүүргэһэн байнабди. Үрһэ хүрэнгэ тарилгын кондицида хүргэгдэһэн, яровизацилагдаһан ба хороор угаагдаһан байгаа. Ехэнхи таряагаа хоёрлогдоһон ба хабартаа культивацилагдаһан пар дээрэ таряа һэмди. 63 гектар газарта шэниисэ хэрээһэлүүлэн таригдажа, га бүридэнь 180 килограмм үрһэн оруулагдаһан байна. Энэ участогай га бүриһөө 33 центнер шэниисэ хуряагдаа. Манай бригада үнгэрэгшэ жэлдэ 565 гектарта шэниисэ, 216 гектарта овёс, 111 гектарта намарай хара таряа, 51 гектарта гречихэ тарижа, хамта дээрэнь 13778 центнер ургаса хуряагаа. Тэрэнэй ашаар ургаса хуряаха түсэбөө үлүүлэн дүүргэжэ шадаһан байнабди. Гектар бүриһөө дунда зэргээр 15 центнер шэниисэ, 17 центнер овёс, 12 центнер гречихэ хуряагдаа.

Элбэг баян ургаса хуряаһанай ашаар манай колхоз таряа тушаалгаар гүрэнтээ болзорһоо урид тоосохо, үрһэнэй, страховой, фуражна болон ниитын бусад фонднуудые хааха, колхознигуудай ажалта үдэртэ нилээд ехэ орооһо хубааха аргатай болоһон байна.

Эдэ бүхы амжалтанууд колхознигууд болон механизаторнуудай оролдосото ажалай ба гүрэнэй зүгһөө үзүүлэгдэжэ байгаа үдэр бүриин туһаламжын аша үрэ мүн. Селендумын МТС-эй Бато Цыденовэй хүтэлбэрилдэг тракторна бригадын хэһэн ехэ хүдэлмэрие тэмдэглэхэ хэрэгтэй. Трактористнууд Смагилов, Галиев болон бусад полевой ямаршье хүдэлмэринүүдэй үедэ ажалайнгаа нормые хододоо үлүүлэн дүүргэдэг байгаа. Тэрэшэлэн суута комбайнер Ковалевский ба бусад элбэг баян таряаемнай саг соонь, һайн шанартайгаар хуряагаа. Үнгэрэгшэ жэлдэ полевой хүдэлмэринүүд бүхыдөө шахуу механизацилагдаһан байна.

Бидэнэр шэнэ жэлдэ бүри эршэмтэйгээр ажаллаха, улам баян ургаса ургуулха байнабди.

Зунды Жугдуров,
колхозой бригадир.

МОДО БЭЛЭДХЭЛ ДЭЭРЭ

Модошодой ажалые зүбөөр эмхидхэхэ

Шулуутайн леспромхоз модо отолхо түсэбөө муугаар дүүргэжэ байна. Модошодой ажалые эмхидхэжэ шадаагүй дээрэһээ тус леспромхоз гүнзэгы таһалдалда орошоо.

Модошодой ажалые эмхидхэхэ тухай шэнэ дүрим эндэ һаяхан абтаһан юм. Теэд, тэрэнь участогуудай начальнигуудтай танилсуулагдаад лэ, хүдэлмэришэдтэ хүргэгдэнгүй үлэшөө. Тиимэһээ, ажалай эмхидхэл олон участогуудта хангалтагүйгөөр табигдана.

Жэшээнь, Мойса гэжэ лесопунктда ажалладаг Мухаршэбэрэй аймагай Кировэй ба Андреевэй нэрэмжэтэ колхозуудай гэшүүд ажалаа буруугаар эмхидхэһэн дээрэһээ заримдаа ажалгүй байдаг юм. Эдэ колхозуудай модошодой бригадирнууд леспромхозой директор нүхэр Шостагта ошожо, отологдоһон модогүй дээрэһээ аяар 15 үдэртэ модо шэрэнгүй миин байгаабди гэжэ мэдүүлбэ. ПЭС—12—200 маркын нүүдэл электростанци абаашажа, модо отолуулха гэһэн директорэй приказые Мойса участогай начальник нүхэр Колмаковой дүүргээгүй дээрэһээ иимэ ушар болоо.

Тэрэшэлэн Брянь гэжэ участогта (начальнигынь нүхэр Шелехов) отологдоһон модоной гүйсэд байдаггүй дээрэһээ автомашинануудынь ехэнхи сагаа миин байжа гээнэ. Тиимэһээ модо шэрэхэ график бүхы леспромхоз соо таһаллана. Участогай начальник нүхэр Шелехов хүдэлмэриин хүсэн дутана, жалга ба хабсагайтай газарта модо отолнобди гэхэ мэтын шалтаг баримталдаг байна. Энээнине хүндэтэй дээрэ тоолохын аргагүй, юуб гэбэл, тус участогай модо отологшодой ажалые зүбөөр эмхидхэжэ, ажалай бүтээсые дээшэлүүлхэ хүдэлмэрие хүтэлбэрилхэ уялгатай мастер нүхэр Калинин уялгадаа харюусалгагүйгөөр хандадаг, хэдэн үдэрөөр гэртээ хэбтэдэг байна.

Отологдоһон модогүй дээрэһээ боложо, Мухаршэбэрэй аймагай Калининай нэрэмжэтэ колхозой 8 сезоннигууд мори унаатаяа хоёр үдэр ажалгүй байгаа. Тэрэшэлэн отологдоһон модо таллуулдаг тракторнуудшье миин байдаг. Шофёр Котовой жолоододог ЗИС—352 гэжэ шэнэ автомашина бэлэдхэгдэһэн модоной үгы дээрэһээ 3 үдэр соо миин байгаа.

Часовой графигаар хүдэлмэрилхэ үүсхэл мастер Рябов бүри нёдондо гаргаа һэн. Теэд, энэ үүсхэлынь энэ жэлдэ огто мартагдашоо. Тус леспромхоздо үндэр бүтээсэтэйгээр ажалладаг стахановецууд олон. Шофёрнууд Ванщенко ба Титов, моторист Коваленко, автокранщигууд Митрошин, Махонин болон бусад үдэр бүри хоёр нормо дүүргэдэг стахановецууд болонхой. Гэхэ зуура, эдэнэрэй дүй дүршэлые бүгэдын шадабари болгохо талаар оролдолго хэншье гарганагүй.

Эдэ бүхы ехэ дутагдалнуудые усадхаха саг ерээ гэжэ леспромхозой хүтэлбэрилэгшэд хэзээ ойлгохо юм?

В. Тарабаев.

Тракторай бүтээсые иигэжэ дээшэлүүлнэб

1950 онһоо хойшо Черемуховска леспромхоздо трактористаар хүдэлмэрилнэб. Шэнэ трактор тушаажа абахадаа, тэрэнине капитальна заһабарилгада оруулангүйгөөр 3 мянган моторо-час ябуулжа, 18 мянган кубометр модо шэрэхэ уялга абаа һэм. Абаһан уялгаяа дүүргэхын түлөө оролдон, трактораа 3500 моторо-час ябуулжа, 25 мянган кубометр модо таллуулааб. Тиимэ болохолоороо, халаан бүриингөө даалгабарие 150 процент хүрэтэр дүүргэһэн байнаб.

Даалгагдажа үгтэһэн трактораа капитальна заһабарида табихатаймни хамта леспромхозой дирекци КТ—12 маркын шэнэ трактор намда даалгажа үгөө һэн. Партиин XIX съездын шиидхэбэринүүдтэй танилсаад, тэрэнэй харюуда шэнэ трактораа 4200 моторо-час соо ябуулжа, 30 мянган кубометр отологдоһон модо таллуулха гэжэ бүри дээшэлүүлэгдэһэн уялга абаад, мүнөө энэ уялгаяа амжалтатайгаар дүүргэжэ байнаб.

Карело-Финскэ ССР-эй Медвежьегорско леспромхозэй суута трактористын методые өөрынгөө хүдэлмэридэ хэрэглэн ажалланаб. Үглөөниинь бригадынгаа гэшүүдһээ 30—40 минута түрүүн ажалдаа гаража, тракторайнгаа мотор яаралгүйгөөр хүдэлгэжэ, отологдоһон модо таллуулхаар бэлэн болоод байдагби. Тракторайнгаа мотор хүдэлгэхын түлөө халуун уһа ба бүлеэдхэгдэһэн тоһо хэрэглэдэг байнаб. Тиигээд, хүдэлмэриин үдэрэй дүүрэхэһээ 40 минута урид тракторайнгаа бункер соо шүүрхэ түлеэ дүүрэтэр хэдэгби, тиихэдэмни үглөөгүүр болотор һайнаар хатаад байдаг юм. Тиигэжэ трактораа нормын ёһоор 80 минута соо бэлэн болгохын орондо 40—44 минута соо бэлэн болгохоһоо гадна, бригадын бусад гэшүүдэй ажалдаа ерэтэрэнь нэгэ рейс хэжэ, урда үдэрынь үлдэһэн модые таллуулаад байдагби.

Ажалаа зүбөөр эмхидхэжэ шадаһанай ашаар, отологдоһон модо трактортаа шагтагалха хүдэлмэрие миил арбаад минута соо хэдэгби.

Арадай ажахын улам ургажа байгаа эрилтэһээ ой модоной промышленностиин гээгдэлые усадхаха гэжэ партиин XIX съездын директивэнүүд соо хэлэгдэнэ. Энэ гээгдэлые дары усадхаха гээшэ манай шухала уялга гэжэ би һайн мэдэнэб.

Мүнөө Эрийскэ леспромхозой коллективэй уряада харюусан, ажалшадай депутадуудай нютагай Соведүүдтэ һунгаха һунгалтануудай хүндэлэлдэ стахановска вахтала жагсаад, модо таллуулха халаанайнгаа даалгабарие хоёр дахин дүүргэхэб гэжэ мэдүүлнэб.

П. Парамонов, Черемуховска леспромхозэй тракторист.

ТҮНХЭНЭЙХИДЭЙ ҮГЭ БА ХЭРЭГ

Советскэ Союзай Коммунистическэ партиин XIX съездын шиидхэбэринүүдээр, съездын түгэсхэлэй заседани дээрэ нүхэр Сталинай хэлэһэн түүхэтэ үгэнүүдээр зоригжоһон Түнхэнэй машинно-тракторна станциин коллектив тракторна хүдэлмэриингөө жэлэй түсэбые болзорһоонь урид үлүүлэн дүүргээд, ерэхэ жэлэй полевой хүдэлмэринүүдтэ хүдөө ажахын техникые жэшээтэ һайнаар бэлэдхэхые уряалан, республикын бүхы механизаторнуудта хандаһан байгаа. Тэдэнэр тракторнууд болон хүрьһэ элдүүрилдэг машинануудай заһабарилгые Советскэ Армиин 35 жэлэй алдарта ойн үдэр—февралиин 23-һаа хожом бэшэ, комбайнуудай заһабарилгые — 1953 оной июниин 15 болотор дүүргэхэ, 5 процентһээ бага бэшэ заһабарилгын мүнгэн зөөри арбилха уялга абаһан байха юм.

Мүрысөө үүсхэгшэд абаһан уялгануудаа дүүргэхын түлөө заһабарилгын сезоной түрүүшын үдэрһөө хойшо узелнууд, бригаданууд ба заһабарилагшадай хоорондо социалистическэ мүрысөө үргэнөөр дэлгэрүүлээ.

Энэ МТС-тэ заһабарилгын мүнөө сезоной онсо илгаань юуб гэхэдэ, шэнэ технологиие, прогрессивнэ узловой методые нэбтэрүүлэн хэрэглэжэ эхилһэн байна. Тракторнуудай эгээн шухала детальнуудые заһабарилха 13 гол узелнуудые байгуулаа. Узелнуудые дүршэлтэй механизаторнуудаар бүридхэхэ хэрэгтэ МТС-эй дирекци анхаралтайгаар хандаа. Бүлэг узелнуудые механигууд даажа абаад, тэдээндэ техническэ туһаламжа үзүүлдэг ба заһабарилгын шанарые шалгадаг байна. МТС-эй главна инженер нүхэр Дармахеев, мастерскойе даагша нүхэр Лихачев гэгшэд хүдэлмэришэдые хубаарилан табидаг, узелнууд ба бригадануудые запасной частьнуудаар, заһабарилгын хэрэгсэлнүүдээр саг соонь хангадаг, механик-хинагша нүхэр Барбаковтой хамта узелнуудһаа детальнуудые наринаар шалган тушаажа абадаг байна.

Хүдэлмэри хадаа нэгэ узелай нүгөөдэ узелайнгаа хүдэлмэридэ һаад хэхэгүйгөөр эмхидхэгдэнхэй. Узелнуудай бригадирнууд хүдэлмэриингөө байрые, зэр зэмсэгүүдээ, заһабарилха материалнуудаа эртээнһээ бэлэдхэдэг. Детальнуудые саг соонь заһабарилха талаар электротүхеэрэлтэнүүдые заһабарилдаг нүхэр Санжихановай, поршневой группануудые, блогой головконуудые заһабарилдаг коммунист нүхэд Подгорныи, радиаторнуудые заһабарилдаг үнинэй хүдэлмэришэ-зэдшэн нүхэр Ангархаевай узелнууд эрхим амжалтануудые туйлаа.

Узелнуудай эмхитэй һайнаар хүдэлмэрилһэнэй ашаар заһабарилагшадай ажалай бүтээсэ ба бүхы дээрээ мастерскойн бүтээсэ, заһабарилгын шанар нилээд дээшэлһэн байна. Дүрбэдэхи квартал соо түсэбэй ёһоор 22 тракторай орондо 45 тракторай заһабарилагдаһан, хүдөө ажахын машинанууд болон комбайнуудые заһабарилгын түсэбэй үлүүлэн дүүргэгдэһэн ябадал энээн тухай гэршэлнэ. Узловой метод хэрэглэһэнэй ашаар МТС-эй коллектив заһабарилгын мүнгэн зөөри арбилха, заһабарилагшадай салин хүлһэ дээшэлүүлхэ ябадал туйлаа. Гансахан IV квартал соо 15 мянган түхэриг мүнгэн арбилагдаа, тэрээгээр 5 трактор нэмэжэ заһагдаха байна. Финансова байдалайнгаа талаар МТС тогтууритай, тон һайн условитой болонхой.

Һаяхан Түнхэнэй ба Кыренскэ МТС-үүд социалистическэ мүрысөөнэйнгөө договорой дүүргэлтые хоорондоо шалгалсаба. Хоёр МТС-эй түлөөлэгшэд тракторнууд болон хүдөө ажахын машинануудай заһабарилгые шалгаха зуураа, тэдэнэй шанарта ехэ анхарал хандуулаа. Хүдөө ажахын машинануудые заһабарилгаар Түнхэнэй МТС-тэ ехэ дутагдалнуудай бии байһые кыренэйхид элирүүлһэн байна. Тиихэдэ түнхэнэйхидынь Кыренскэ МТС-ые шалгажа, тракторнуудые заһабарилгаар мүн ехэ дутуунуудые элирүүлбэ. Заһабарилгада бии байһан дутагдалнуудые ябуул усадхаха хэрэгтэнь хоёр МТС-эй коллективтэ өөһэд хоорондын шалгалта ехэ туһатай байба.

Абаһан уялгаяа амжалтатайгаар дүүргэхын тула Түнхэнэй МТС-эй дирекци ба партийна эхин организаци заһабарилагшадай дунда эмхидхэлэй ба ниитэ-политическэ ехэхэн хүдэлмэри ябуулна. МТС-эй директор нүхэр Усов тракторнууд болон хүдөө ажахын машинануудай заһабарилгые саг үргэлжэ хинадаг, детальнуудые шэнэдхэн заһаха, заһабарилагшадай ажалые зүбөөр эмхидхэхэ ба тэдэниие зүбөөр хубаарилан табиха тухай бригадирнууд болон механигуудта үнэтэ зүбшэл үгэдэг юм. Түлишэһөө эхилээд, заһабарилагдаха детальнууд хүрэтэр бүхы шухала хэрэгсэлнүүдээр машинно-тракторна мастерскойн таһалдалгүй хангагдаһан байхын тула нүхэр Усов ходо хиналта хэжэ байдаг. Нүхэр Усов политическэ талаар орлогшо нүхэр Гончаровтой ба главна инженертэйгээ хамта үйлэдбэриин зүблөөнүүдые ходоло үнгэргэжэ, тэдээн дээрэ тракторнуудые заһабарилгын шухала асуудалнуудые табидаг, тракторнуудые заһабарилга, детальнуудые бэлэдхэлгэ яажа эмхидхэхэ тухай бригадирнууд болон түрүү заһабарилагшадай һанамжануудые дууладаг байна. Һүүлэй үедэ үнгэргэгдэһэн үйлэдбэриин нэгэ зүблөөн дээрэ запасной частьнуудые гаргашалгын хойноһоо хиналта тогтоохо ба ажал хүдэлмэреэ нарин нигтаар нормолхо тухай асуудал табигдажа, зүбшэн хэлсэгдэһэн байха юм. Хүдэлмэридөө гологдоһо гаргагшад ба ажалай журам эбдэгшэд нимэ зүблөөнүүд дээрэ шангаар шүүмжэлэгдэдэг. Жэшээлхэдэ, заһабарилагша Дылгиров воздухоочистительнүүдые буруугаар тодхоно, стандартнабэшэ шпилькэнүүд ба шүрэбүүдые табина гэжэ элирүүлэгдэһэн байгаа. Заһабарилагша Дылгировэй хүдэлмэрие эрид шүүмжэлээд, тракторнуудые заһабарилгын шанарые үндэһөөрнь һайжаруулха тушаа зохихо тобшолол хэһэн байха юм. Мүн бригадир Бухаев ажалдаа гарангүй, узелайнгаа хүдэлмэридэ һаад ушаруулһанайнгаа түлөө зүблөөн дээрэ шангаар шүүмжэлэгдэһэн ба МТС-эй дирекциин зүгһөө зэм абаһан байна.

Тракторнууд ба хүдөө ажахын машинануудай заһабарилгые болзорһоонь урид, һайн шанартайгаар дүүргэхын түлөө мүрысөөн дундуур халаанайнгаа даабарие холо үлүүлэн дүүргэдэг түрүүшүүл тодорон гараа. Жэшээлхэдэ, токарьнууд Семенов, Токарев, Кондаков гэгшэд халаанайнгаа даабарие 150—200 процент, слесарьнүүд Баторов, Санжиханов, Подгорный —125—135 процент, түмэршэ дархашуул Матвеев, Усольцев — 135—140 процент дүүргэнэ. Мүн нүхэр Ангархаевай даадаг зэдэй цех халаанайнгаа даалгабарие нилээд ехээр үлүүлнэ. Трактор заһабарилга дээрэ Дамнин Истаев, Илларион Кобелев, Тихон Миткеев болон бусад заһабарилагшад ажалай эрхим жэшээ харуулна.

МТС-эй партийна эхин организаци (секретаринь нүхэр Байбородин), директорые политическэ талаар орлогшо нүхэр Гончаров гэгшэд партиин Түнхэнэй айкомой туһаламжаар механизаторнуудай дунда ниитэ-политическэ хүдэлмэри шадамараар табинхай. Гансахан ноябрь ба декабрь һара соо партиин Түнхэнэй айкомой ба МТС-эй хүтэлбэрилхы хүдэлмэрилэгшэдэй хүсөөр партиин XIX съездын материалнуудаар, уласхоорондын байдал тухай болон бусад темэнүүдээр 10 шахуу лекци, элидхэлнүүд уншагдаһан байна. Гадна, мастерской дотор үдэр бүри шахуу 30 минута соо политинформаци үнгэргэгдэнэ. Ханын газетэнүүд, «дайшалхы хуудаһанууд», «молнинууд» саг үргэлжэ гаргагдажа, тэдээн дээрэ механизаторнуудай амжалтанууд тэмдэглэгдэдэг, дутагдалнууд шангаар шүүмжэлэгдэдэг байха юм. Техник-нормировщик нүхэр Миткеев дүүргэгдэһэн хүдэлмэриин тоо бүридхэл һайнаар хэдэг, түрүү хүдэлмэришэдые үдэр бүри показателиин доскада бэшэдэг юм. Партийна, профсоюзна организацинууд, МТС-эй дирекци табан үдэр бүхэндэ мүрысөөнэй дүнгүүдые гаргажа, бүхы заһабарилагшадай үйлэдбэриин зүблөөн дээрэ зүбшэн хэлсэлгэ эмхидхэдэг байна.

Түнхэнэй машинно-тракторна станциин эмхидхэгдэһээр 20 шахуу жэл үнгэрөө. Гэбэшье, мүнөө хүрэтэрөө үшөө хүсэд һайн болбосон түхэлтэй усадьбатай болоодүй гэжэ тэмдэглэхэ хэрэгтэй. МТС-эй дэргэдэ мүнөө хүрэтэрөө заһабарилагшадай хамтын байра баригдаагүй. Тэрэнэй эсэстэ XVII партсъездын нэрэмжэтэ, «Политотделец» колхозуудай трактористнууд-заһабарилагшад хүдэлмэридөө гэрһээ 4—5 километрын газарһаа ябана. МТС мүн өөрын клубгүй юм, бии байһан улаан булан соонь 30-һаа олон хүн (МТС-тэ 150 гаран хүн хүдэлмэрилдэг) багтахагүй байна. Тиимэһээ тэрээн соо бүхы коллективэй хамтын суглаан болон бусад хэмжээ-ябуулгануудые үнгэргэхэ аргагүй юм. Хамтын байра ба клуб бариха мүнгэ һомолхо тухай асуудал республикын Хүдөө ажахын министерствын урда нэгэнтэбэшэ табигдаһан байбашье, мүнөө хүрэтэрөө амжалтатайгаар шиидхэгдээгүй байһаар.

Худалдаа наймаанай организацинууд механизаторнуудай дунда худалдаа муугаар эмхидхэнэ, тэдэнэй эрилтые тооногүй, МТС-эй дэргэдэхи ларёкто эд товарай ассортимент тон багахан байха юм. Хүдөө ажахын механизаторнуудта культурно-ажабайдалай һайн услови байгуулха хэрэгтэ республикын Хүдөө ажахын министерство, Түнхэнэй аймагай хүтэлбэрилхы организацинууд анхарал табиха ёһотой.

Түнхэнэй механизаторнууд өөһэдынгөө уялгануудые амжалтатайгаар дүүргэн, механизаторнуудай республиканска социалистическэ мүрысөөндэ түрүү һуурияа нэрэтэй түрэтэйгөөр эзэлжэ ябана.

Д. САНЖИМИТЫПОВ,
«Б.-М. үнэн» газетын тусхай корреспондент.

Малаа һайнаар харууһалая

(Ажалшадай бэшэгүүдэй шэнжэлэл)

Малажал хүгжөөхэ талаар табадахи табанжэлэй түсэб соо хараалагдаһан асари ехэ зорилгонуудые амжалтатайгаар дүүргэхын тулада манай республикын колхозуудай малшад ехэхэн оролдолго гарган ажаллажа байна.

Малые үбэлэй үедэ һайнаар харууһалха, эдеэлүүлхэ гээшэ колхозуудай ниитын адуу малай тоо толгойе олошоруулхатай хамта тэрэнэй ашаг шэмэ үгэлгые дээшэлүүлхэ хэрэгтэ ехэхэн удхашанартай гэжэ ажалшад манай редакцида бэшэнэ.

Хэдыхэн жэлэй саада тээ Хойто-Байгалай аймагта малажал үсхэбэрилхэдэ ашаггүй гэжэ тоологдодог байһан юм. Харин мүнөө парти, правительствын үдэр бүриин анхарал оролдолгын ашаар холын хойто аймагай колхозуудта малажал түргөөр хүгжэжэ байна гэжэ селькор нүхэр **Решетников** бэшэнэ. Малажал хүгжөөхэ талаар эрхим амжалтануудые туйлаһан колхозууд ба фермэнүүд бии. Жэшээлхэдэ, энэ жэл Молотовой нэрэмжэтэ томодхогдоһон колхозой һүнэй-товарна фермэ (даагшань коммунист **Ф. И. Трескин**) эбэртэ бодо мал үсхэбэрилхэ түсэбөө—102,8 процент, һү һааха түсэбөө — 120 процент дүүргэһэн байна. Тиихэдэ фермын 100 үнеэн бүхэнһөө 98 тугал абтаа. Мүнөө энэ фермын мал тобир тарганаар үбэлжэжэ байна. Малшадай дунда культурно-гэгээрэлэй хүдэлмэри һайнаар ябуулагдана.

Мүн нёдондо гахай үсхэбэрилхэ түсэбөө 362 процент дүүргэжэ, аймаг соогоо сууда гараһан «Победа» колхозой гахайшан **Любовь Захарова** үнгэрөөшэ жэл эхэ гахай бүхэнһөө 14 поршоонхо абажа, эрхим амжалта туйлаа.

Курумканай аймагай Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой коммунист Раднаевай хүтэлбэриллэг хониной-товарна фермынхидэй 1952 ондо түл абалгаар, хонидой ашаг үгэлгые дээшэлүүлгээр нилээд амжалтануудые туйлаад, мүнөө үбэлжэлгые һайнаар үнгэргэжэ байһан тухай селькор нүхэр **Будиев** бэшэнэ. Энэ фермэдэ ниитэ-политическэ хүдэлмэри һайнаар ябуулагдана. Һүүлэй үедэ хонишод һайнаар түхеэрэгдэһэн улаан булан соогоо недели бүхэндэ нэгэ удаа сугларжа, агитатор нүхэр Хуцаевтай хамта партиин XIX съездын материалнуудые шудална.

Селькор нүхэр **Балдановай** бэшэһэнэй ёһоор, Хэжэнгын аймагай Сталинай нэрэмжэтэ колхозой хашарагуудай гүүртые даагша Дарма Базаржапов зундаа малнуудаа таргалуулһанай ашаар мүнөө үбэлжэлгээ һайнаар үнгэргэжэ байна.

Кяхтын аймагай Ульяновай нэрэмжэтэ колхозой адуу малай һайнаар үбэлжэжэ байһан тухай, мүн партиин XIX съездын материалнуудые малшадай шудалжа байһан тухай манай селькор нүхэр **Болхоев** бэшэнэ. Агитаторнууд малшадтай һонин хөөрэлцөөнүүдые үнгэргэнэ. Колхоз мал үсхэбэрилхэ гүрэнэй түсэбые эбэртэ бодо малаар — 101,2, адуугаар — 105, гахайгаар 100 процент дүүргэв.

Гэхэ зуура, энэ жэл зарим аймагуудай колхозуудай малайнгаа үбэлжэлгые бэлэдхэл муутайгаар угтаад, мүнөө малаа тураажа, гарзалуулжа байһан тухай, даалгагдаһан хэрэгтээ зарим малшадай эзэн бусаар хандадаг тухай ажалшад өөһэдынгөө бэшэг соо мэдээсэнэ.

«Кабанскын аймагай XVII партсъездын нэрэмжэтэ колхоз энэ жэл үбһэ ба шэмэтэ тэжээл яһала ехые абаһан байбашье, малаа зүбөөр ба һайнаар эдеэлүүлэнгүй тураажа, үхүүлжэ байна. Үбэлжэлгын эхеэр хониной ба һүнэй-товарна фермынхид өөһэдтөө байһан тариянай үлэгдэлнүүдые малдаа эдюулэнгүй, хүсэ шадалыень һуларуулһан байгаа. Гадна, ехэхэн хэмжээнэй тэжээлэй хартаабха ба турнепс хэрэглэгдэнгүй, обоологдоһон газартаа хүлдэжэ, хэрэггүй болошоо. Хүдэлмэришэдэй ажалай журам тон һула. Малажал хүгжөөхэ талаар партиин XIX съездын табиһан зорилгонуудые малшадта хэншье тайлбарилжа үгэнэгүй» гэжэ селькор нүхэр **Качин** бэшэнэ.

Тэрэшэлэн Кударын аймагай «Баян булаг», «Красная заря», Куйбышевай, Ждановай нэрэмжэтэ колхозуудта, Гориин аймагай «Улаан-Бургалтай», «Коммунизм» ба Ленинэй нэрэмжэтэ колхозуудта малай үбэлжэлгын хангалтагүйгөөр үнгэргэгдэжэ байһан тухай бэшэгүүд манай редакцида ороһон байна.

Мүнөө үедэ бүхы хүсэеэ малайнгаа үбэлжэлгэдэ элсүүлхэ, малаа һайнаар харууһалжа ба эдеэлүүлжэ, тураангүйгөөр ондо оруулха, малажал хүгжөөхэ табанжэлэйнгээ түсэбые амжалтатайгаар дүүргэхын түлөө тэмсэхэ гээшэ республикын колхозуудай, малажалай фермэнүүдэй болон малшадай шухалын шухала зорилго мүн болоно.

Малажал хүгжөөхэ түсэбые үлүүлэн дүүргэбэ

Партиин XIX съездын түүхэтэ шиидхэбэринүүдээр зоригжоһон Закаменай аймагай «Улаан малшан» колхозой гэшүүд шэнэ сталинска табанжэлэй түсэбые амжалтатайгаар дүүргэхын тула эршэмтэйгээр ажаллажа байнад.

Тус колхоз малажал хүгжөөхэ 1952 оной түсэбые эбэртэ бодо малаар 101 процент, адуугаар—103, хони ямаагаар —130, гахайгаар — 140, шубуугаар—100 процент дүүргэбэ.

Б. Дашиев.

ИВОЛГЫН АЙМАГТА

ОЛЗО ЕХЭТЭЙ АЖАЛ

«1-ое Мая», «Улаан Оронго» ба Андреевэй нэрэмжэтэ колхозууд халтар хара үнэгэдэй фермэнүүдтэй юм. Мүнөө эдэ фермэнүүд «Заготживсырьёгой» контородо үнэгэдэй үнэтэ арһа тушаажа захалаа.

Һаяхан «1-ое Мая» колхозой фермэ үнэгэдэй арһа тушаажа, 28 мянга табан зуун түхэригтэй олзо оруулба. Халтар хара үнэгэдэй арһа тушаагшадта гүрэн ехэхэн хүнгэлэлтэ үгэдэг. Жэшээлхэдэ, үнэгэнэй нэгэ арһан жэжэ малай 3 арһа ба 40 килограмм мяханай орондо абтана. Иигэжэ «1-ое Мая» колхоз ангай фермэһээ 28500 түхэригэй олзо оруулхаһаа гадна, жэжэ малай 108 арһа ба 1440 килограмм мяха тушаалгаһаа хүнгэлэгдэбэ.

МАЛШАДЫЕ ЭД БАРААГААР ХАНГАНА

Малай үбэлжэлгын захалхатай сасуу малшадай эрилтые һайнаар хангаха зорилгоор аймпотребсоюз саг үргэлжын 4 нүүдэл худалдаа наймаа эмхидхэһэн байна.

Иигэжэ 1952 оной дүрбэдэхи кварталай туршада малшадта 100 мянган түхэригэй эд бараан худалдагдаба. Нүүдэл худалдаа наймаагаар дамжуулагдан аймагай малшадта 300 пара валенка, 250 пара иишэг гутал, 150 пара кирзевэ сабхи, телогрейкэ гэхэ мэтэ хубсаһа хунар ба үргэн хэрэглэлэй бусад эд бараан худалдагдаһан байна.

Нүүдэл худалдаа наймаан илангаяа Оронгын сельподо (түрүүлэгшэнь нүхэр Иванов) һайнаар эмхидхэгдэнхэй.

«ҺУРГАГШЫН ҮДЭР»

Һаяхан аймагай гэгээрэлэй таһаг Иволга тосхондо «һургагшын Үдэр» үнгэргэбэ. Энэ Үдэр аймагай олохон һургуулинуудһаа багшанар сугларһан байна. Тэндэ багшанар өөһэдынгөө дүй дүршэл тухай хөөрэлдөө, элдэб темэнүүдээр лекцинүүдые шагнаа. «Уласхоорондын байдал», «Ленин, Сталинай туг доро коммунизмын илалта тээшэ, урагшаа!» гэһэн темэнүүдээр лекцинүүд уншагдаһан байна.

МЭРГЭЖЭЛТЭ АНГУУШАН

Павел Антонов («III пятилетка» колхоз) аймаг соогоо эрхим ангуушан гэжэ суурхаһаар үнинэй. Энэ нүхэр 65 наһатай болобошье, амжалтатайгаар агнана.

Агнууриин сезоной захалхаһаа хойшо нүхэр Антонов капканаар 5 шоно, хэдэн үнэгэ бария. Һаяхан тэрэ ангай арһа «Заготживсырьёгой» контородо тушаажа, 1500 түхэригэй шан абаба.

С. Сагадаров.

Зуудахи зүжэг

Һаяхан Бурят-монголой гүрэнэй Ленинэй орденто опера ба баледэй театрын коллектив Сталинска шангай лауреат композитор Асафьевай «Бахчисарайска фэнтан» гэжэ баледэй зүжэгые зуудахяа харуулба.

Энэ зүжэгтэ БМАССР-эй габьяата артист Федор Иванов хаан Гирей гэгшын ролие таһалгаряагүй 100 дахин наадаба. Мүн тэрэшэлэн артистнар Ю. Семенова, К. Семянникова гэгшэд таһалгаряагүй наадалсаһан байна.

«Бакчисарайска фонтан» гэжэ балет манай театрын сценэ дээрэ эхин түрүүн харуулагдаһан балетнэ зүжэг болоно.

Тус зүжэгэй 100-дахяа табигдаһантай дашарамдуулан театрын творческо коллективые амаршалһан телеграмманууд хаа хаанаһаа олоор абтаба.

Б. Мунгонов.

БАГШАНАРАЙ ЯНВАРСКА ЗҮБЛӨӨНҮҮД ТУХАЙ

Һурагшадай үбэлэй амаралта эхилбэ. Амаралтын үедэ, январиин 5-һаа 8 болотор республикын аймагуудай центрнүүдтэ болон городуудта багшанарай январска заншалта зүблөөнүүд болохонь.

Энэ жэлэй зүблөөнүүдтэ партиин XIX съездын шиидхэбэринүүдтэй дашарамдуулан һургуулинуудай үмэнэ табигдаһан зорилгонууд тухай асуудалнууд зүбшэн хэлсэгдэхэ юм.

Багшанар ба арадай гэгээрэлэй таһагуудай хүтэлбэрилхы хүдэлмэрилэгшэд зүблөөнүүдые эмхитэйгээр үнгэргэхэ ба тэрээн дээрэ һургуулинуудай үмэнэ партиин XIX съездын табиһан шухала зорилгонуудые, бүгэдэниитын дунда һуралсалда орохо, политехническэ һуралсал бэелүүлхэ, юрэнхы эрдэмэй һургуулинуудта социалистическээр хүмүүжүүлгын удхашанарые саашадань дээшэлүүлхэ ба тэдэ һургуулинуудые дүүргэгшэдтэ өөрынгөө дураар мэргэжэл шэлэн олохо ябадал хангаха г. м. шухала зорилгонуудые зүбшэн хэлсэхэ ёһотой. Эдэ зорилгонуудтай дашарамдуулан энэ жэлэй һуралсалай үедэ һургуулинуудай хэжэ байһан хүдэлмэри хаража үзэгдэхэ ёһотой.

Мүн эдэ зүблөөнүүд дээрэ зарим һургуулинуудай һурагшадай муу успеваемостьтай байһан шалтагаание элирүүлхэ, һуралсалай-хүмүүжүүлгын хүдэлмэрие хангалтагүйгөөр табигшадые эрид хурсаар шүүмжэлхэ ба бии байһан дутагдалнуудые усадхаха тушаа зохихо хэмжээнүүдые хараалха шухала.

Һургуулинуудай үмэнэ партиин XIX съездын табиһан зорилгонууд тухай асуудалай пленарна заседани дээрэ зүбшэн хэлсэгдэһэнэй удаа, зүблөөндэ хабаадагшад классна болон предметнэ секцинүүдэй хүдэлмэри тухай асуудалые зүбшэн хэлсэлгэдэ орохо байна. Мүнөө жэл эдэ секцинүүдтэ удаадахи темээр элидхэлнүүд зүбшэн хэлсэгдэхэ гэбэл: «Һурагшадта ном заалгын шанарай ямар байһан тухай ба ном заалгые саашадань һайжаруулха арга боломжонууд тухай» (класс ба предмет бүхэнөөр). Удаань 1952—1953 оной һуралсалай хоёрдохи хахадта үзэхэ материалые класс болон предмедүүдээрнь түсэблэхэ тухай асуудал зүбшэн хэлсэгдэхэ юм. Тэрэшэлэн секциин бүхы хүдэлмэри хадаа һуралсалай-хүмүүжүүлгын хүдэлмэрие саашадань һайжаруулха ба энэ жэлэй һуралсалай үедэ һурагшадай успеваемостиие дээшэлүүлхэ тухай асуудалнуудые зүбшэн хэлсэлгэдэ зорюулагдаха ёһотой.

Арадай гэгээрэлэй таһагууд январска зүблөөнүүдые үнгэргэлгэдэ эрхимээр бэлдэхэ, эхин, долоон жэлэй болон дунда һургуулинуудай, тэрэшэлэн хүдэлмэришэн ба хүдөөгэй залуушуулай һургуулинуудай багшанарые, һургуулиин хүтэлбэрилэгшэдые, хүүгэдэй байшангуудай болон һургуулиһаа гадуурхи эмхи зургаануудай хүдэлмэрилэгшэдые бүхыдэнь хабаадуулха зэргэтэй.

Январска зүблөөе үнгэргэлгэдэ республикын аймаг ба город бүхэндэ Гэгээрэлэй министерствын ба багшанарай мэргэжэлые дээшэлүүлхэ институдай зүгһөө инспекторнууд болон методистнууд эльгээгдэхэнь.

С. Тыхеева, БМАССР-эй Гэгээрэлэй министрын орлогшо.

Редакцида ерэһэн бэшэгүүд

Кударын промкомбинат муугаар хүдэлмэрилнэ

Кударын аймагай промкомбинат түсэбөө һара бүри дүүргэнэгүй.

Комбинадай директор нүхэр Патанин, партийна организациин секретарь нүхэр Спиридов хүдэлмэридэхи дутагдалнуудаа усадхаха гэжэ огто оролдоногүй. Тэдэнэр ажалые зүбөөр эмхидхэхэ хэрэгтэ хайша хэрэгээр хандана, перспективэгүйгөөр хүдэлмэрилнэ. Тиимэһээ, мүнөө комбинат түүхэй эд ба материалнуудгүй болошоод заримдаа хүдэлмэрилэнгүй байна. Тиимэһээ комбинадай хүдэлмэрилэгшэдэй ажалай бүтээсэ ба салингынь бага байдаг. Энээнһээ боложо һайн хүдэлмэрилэгшэдынь промкомбинадһаа гарана.

Комбинадай хүдэлмэрилэгшэдэй мэргэжэлээ дээшэлүүлхэ талаар ямаршье услови байгуулагдаагүй. Цехүүд соо ажалай эмхидхэл һула, хүдэлмэрилэгшэдынь ямаршье разрядтайгаа мэдэдэггүй байна. Сабхиин цех муу түхеэрэлгэтэй. Эндэ оёдолой нэгэ машина бии аад, үнинэй заһабарилагдаагүй дээрэһээ ехэ муугаар оёдог ба ходо эбдэрдэг. Мастернууд гутал оёхо болоо һаа, оёдолой машина айлаар бэдэрхэ баатай болодог.

Эндэхи цехүүд ба хүдэлмэрилэгшэдэй дунда социалистическэ мүрысөөн эмхидхэгдээгүй, хүндэлэлэй ба показателиин досканууд үгы юм. Комбинадай хүдэлмэрилэгшэдэй дунда Коммунистическэ партиин XIX съездын материалнуудые тайлбарилха хүдэлмэри ехэ муугаар эмхидхэгдэнхэй. Съездын материалнуудаар элидхэл ба хөөрэлдөөнүүд үнгэргэгдэнэгүй шахуу. Нүхэд Агафонова, Игумнов, Чернов гэгшэд агитаторнууд гэжэ тоологдодог аад, ниитэ-ойлгуулалмжын ямаршье хүдэлмэри ябуулнагүй.

Хүдэлмэридэхи дутагдалнуудаа усадхахын тула промкомбинадай хүтэлбэрилэгшэд ямаршье хэмжээ абанагүй.

Ц. Цыдыпов.

„БУРЯТ-МОНГОЛОЙ ҮНЭНДЭ" БЭШЭҺЭНЭЙ ҺҮҮЛЭЭР

„Эмхигүй хүдэлмэри ба һанаа амар хүтэлбэрилэгшэд"

19-нэй номерто толилогдоһон бэшэг соо Кяхтын МТС хүдөө ажахын машинанууд ба тракторнуудай заһабарилгые хангалтагүйгөөр үнгэргэжэ байна гэжэ хэлэгдэһэн юм.

Манай редакцида Кяхтын аймсоведэй гүйсэдкомой түрүүлэгшын орлогшо нүхэр Сибидановай мэдээсэһэнэй ёһоор, бэшэг соо заагдаһан баримтанууд шалгалтаар булта тодорбо. Тус статья айкомой бюро дээрэ зүбшэн хэлсэгдэжэ, дутагдалнуудые усадхаха талаар зохихо хэмжээ абтаа. Тракторнуудай заһабарилгые хангалтагүйгөөр үнгэргэжэ байһанайнь түлөө тус МТС-эй директорын уялгые дүүргэгшэ нүхэр Нимаев ба ахалагша механик нүхэр Давыдов гэгшэдтэ заагдаба.

ШЭНЭ ҮДЫН ҺОНИНУУД

1. ПАРОМ ДЭЭРЭ

Үльгэр домогто магтан дуулагдаһан үбгэн Байгалай ганса басаган Ангарын баруун эрьеһээ паром аалиханаар хүдэлжэ, хүхэбтэр ногоон үнгэтэй уһанай хүсэтэ урасхалые хаха зуран нэгэ жэгдээр дугшана. Тэрээн дээрэ бензин шэрэдэг хоёр шэнэ машина, нэгэ ашаанай машинаар дүүрэн зон, үбһэ тээһэн мори тэргэ, хорёод гаран ябган хүнүүд бии. Баруун эрьедэнь оршоһон Балаганск тосхоной эмхи зургаануудай албахаагшад, колхознигууд, һургуулиин һурагшад эндэ байһан хэбэртэй. Паромой хойто захын скамейкэ дээрэ хирбээ хара һахалтай, хуушарантаһан хара пальтотой, ондатрын арһан малгайтай, дүшөөд гаран наһанай бурят хүн һууна. Тэрэ хүн һаяхан Иркутск город ябажа, хүдөө ажахын выставкэдэ хабаадалсаһан тухайгаа, илангаяа хатарша моридуудай урилдаае хараһан тухайгаа хажуудаа һууһан, нюдэндөө шэлтэй, уташаг шарабтар һахалтай ород үбгэжөөлдэ хөөрэнэ. Тэдэнэй яһала зугаатай ярилдаае һонюушархаһан хүнүүд үлэ мэдэг миһэд гэлдэн, шагнаархана.

— Саг жэл ошожо, юумэншье нилээд ондоорҗо байна даа. Ох, нэгэ таба арбан жэлэй үнгэрхэдэ эндэмнай юрэдөө юун болохо гээшэб!, — гээд мүнөөхи ород үбгэн хэрээһэлүүлэн уяатай номуудайнгаа забһарта халта хабшуулаатай байһан брошюра татаад гаргана.

Уһанай тэг дунда ябаһан паром дээрэһээ харахада, угаа һонин даа. Эршэ ехэтэй энэ һүрөөтэй урасхалай хүсые арадай ажахыда ашаглабал, хүнэй хүдэлмэрие хэды шэнээн хүнгэдхэжэ шадахаб!

Удаашьегүй мүнөөхи үбгэн брошюрынгаа хүудаһые арһан перчаткатай гараараа һэхэсэгээжэ, нүхэртөө хандан хэлэнэ:

— Би совхоздоо агитатор хүм. Мүнөө партиин XIX съездын материалнуудые абаашажа ябанам. Манайшье энэ мүрэн тухай съезд ехэл удхашанартай шиидхэбэри абаа бшуу даа. Эндэ иигэжэ бэшээтэй байна: «Химда электроэнергиие ба нютагай түүхэй эдүүдые ашаглажа, алюминиевэ, химическэ, горнорудна болон промышленностиин бусад һалбаринуудые хүгжөөхын тула Ангара мүрэнэй энергетическэ ресурснуудые ашаглаха хүдэлмэринүүдые эхилхэ». Энэ хэдыхэн үгэ соо ямар гүнзэгы, алад холые хараһан бодол оронхойб?!

Тэрэ хөөрэлдөөнэйнь эгээл халуун соо паромшье зүүн эрье тулажа ерэбэ. Эндэнь ехэ багаараа Балаганскһаашье дутахаар бэшэ Малышевка тосхон оршоно. Паром дээрэхи хүнүүд һубарилдаһаар буужа, иишэ тиишээ тарана. Машина, тэргэнүүдшье хүдэлбэ. Зүүн хойшоо, Шэнэ Үдэ шэглэн ябабабди. Харгын хажуугаар элдэб барилга, гэрнүүд үнгэрнэ, суута баян совхозой үргэн нэлэнхы тарияанай полинууд саһанда даруулшанхай амаран дуурана. Тээ саашалхада тус харгымнай бүтүү тайга руу дахуулан абаашана. Хүйтэнэй амисхаалда сэнтэшэһэн бурзан сагаан модонуудай мүшэр шэлбэнүүд бугын эбэр мэтээр архайлдан харагдана. Энэ харгы үни заяанай хүн зондо мэдээжэ болоһон юм. Хаанта засагай үедэ энэ дулии балай байһан хизаар руу сүлэлгэдэ эльгээгдэһэн политическэ гэмтэниие Малышевкын пересыльна түрмэһөө энээхэн зүргөөр ябагаар туудаг байгаа.

«Гүрэндэ эсэргүү гэмтэ ябадал хэһэнэйнгээ түлөө» Иркутска губерниин Балаганска уездын Шэнэ Үдэ тосхон 3 жэлээр сүлэгдэһэн Иосиф Виссарионович Сталин 1903 оной ноябриин һүүл багта энэ харгыгаар мүн лэ ябаһан байха юм...

2. ТҮҮХЭТЭ БАЙШАН СОО

Эмээлэй бүүргэ мэтэ удаа удаагаар һубарилдан дабхасалдаһан гүбээнүүдые махаһаар боро харанаар Шэнэ Үдэ тосхон ерэбэбди. Тэндэхи үйлсэнүүдээр хэдэн олон электрын лампочканууд яларжа, үдэр шэнги һаруул. Эхэ ороной столица — Москваһаа радиогоор Пятницкиин нэрэмжэтэ хоорой ирагуу һайхан аялга зэдэлнэ...

Сүлөөтэ бүргэдэй зоргоороо нииндэг
Хадын орой дээгүүр, бүхы хизаараар
Агуу Сталин багша, инаг вождь тухайгаа
Арюун һайхан дуунуудаа дуулана арад.

Энэ тосхоной гол үйлсын зүүн хажууда олон сонхонуудтай үндэр байшан тэбхынэ. Энээн дотор нүхэр Сталинай мемориальна музей бии болгогдонхой. Сэхэ баруун тээнь бишыхан сад хорёолоотой. Тэрээн соо нүхэр Сталинай хорёод гаран наһатай байһан үеын бюст табяатай. Музей соо орожо ерэхэдэ, саашаа гараһан үүдэтэй ута коридор угтана. Хойто захынь гурбан таһалгануудай баруун талынхинь директорэй кабинет, дундахинь библиотекэ болоно. Зүүн таһалгань үүдэндээ хүнэй хахад ниҗурай харагдахаар бишыхан тэбхэрхэн нүхэтэй. Досоонь ороходо, сонхонуудынь түмэр решеткотой. Эндэ нүхэр Сталин ерэһэн һүнеэ 1903 оной ноябриин 27-до хаалгажа хоноһон байгаа.

Коридорһоо сэхэ урагшаа ороход ехэ зал соо, саадахи хоёр бишыхан таһалга олонь — музей. Гадэкэй эгээн саада тээһээнь эхилэе. Энэ хадаа урдань волостной бэшээшын таһалга байһан юм. Хаалгажа хоноһоноойнгоо һүүлээр нүхэр Сталин эндэ ерэжэ, регистрацида ороһон байгаа. Мүнөөшье тиихэдэ байһан томо хара стол, тэрээн дээрэхи лагбанай һуури, ханадахи карта, часы хуушан хэбээрээ үлөөгдэнхэй. Стол дээрэхи шэл доро байгаа списогэй № 10 графада иигэжэ хэлэгдэнэ: «Джугашвили Иосиф Виссарионович, таряашан, полициин харуул доро гурбан жэлээр сүлэгдөө».

Баруун таһалгадань ороходо, нэгэ бишыхан гэрэй макет табяатай. Энэ хадаа үгытэй таряаша эхэнэр Марфа Ивановна Литвинцевагай гэр мүн. Нүхэр Сталин эдэнэйдэ байрлажа, Забалотская гэжэ үлиин захада оршоһон хоёр сонхотой энэ гэр соо 39 хоноһон юм. Тус гэрые адаглан харахада, угаа һонирхолтой: ород пеэшэнэйнь хажууда нэгэ модон орон бии. Тэрээн дээрэ нүхэр Сталин унтадаг байгаа. Энээн тухай Литвинцевагай аша хүбүүн Д. Л. Литвинцев иигэжэ хөөрэнэ:

— Минии эжы хүгшэн эхэ Марфатаяа үгытэй ядуу һуудаг, заримдаа зүһэмшье хилээмэгүй байдаг һэн. Нүхэр Сталин энээниие харахадаа һанаагаа зобожо, бүхы шадалаараа туһалхые оролдодог һэн. Урин налархай үгөөрөө тэдэнэй сэдьхэлые заһахаһаа гадна, бүхы юумэнһээ хубаалдадаг байгаа. Иимэһээнь манай хүгшэн эхэ тэрэниие айхабтар ехээр хүндэлдэг бэлэй. Үбэлэй һүниин утада бултанай унтаһан хойно нүхэр Сталин бишыхан шубуун дэнгээ носоогоод лэ, үүр сайтар һуужа, ном уншадаг һэн.

Эндэ байха зуураа нүхэр Сталин Ленинһээ эгээн түрүүшынхеэ бэшэг абажа, тэрээнтэй танилсаһан байха юм. Зүгөөр, 1904 оной эхеэр эндэһээ тэрьелээ һэн. Нүхэр Сталинай тэрьелэжэ ябаһан тухай, мүн Киткэй хадын оройдо гараад байһан тухай зураг энэ таһалга соо үлөөтэй байна.

Гурбадахи зал соо ороходо, Шэнэ Үдын һургуулиин пионернүүдтэ нүхэр Сталинай эльгээһэн бэлэг—патефон табяатай, харюу бэшэгынь шэллээтэй байха юм. Тэрэ бэшэг соонь иигэжэ хэлэгдэнэ:—Шэнэ Үдэ тосхоной (Зүүн Сибирь) колхозно залуушуулай һургуулиин пионернүүд ба һурагшад нүхэд А. Шатхановта, И. Батуровада, Л. Гергесовада, П. Даниловта, Н. Доржиевта ба бусадта.

Хожомдожо харюусаһанаймни түлөө хүлисэхые гүйнаб. Танай амаршалгые абажа, сэдьхэлээ хүдэлгэбэб. Танай элүүр энхэ ябахые, һуралсалдаа, ниитынгээ хүдэлмэридэ амжалта туйлахые хүсэнэб.

Һуралсалаа амжалтатайгаар түгэсхэжэ, юумэ мэдэхэ, шударгы хүдэлмэришэд болохо бэзэт гэжэ найданаб. Тиимэ зонууд манай орондо угаа хэрэгтэй.

Би, Молотов, Ворошилов ба Кагановичи гэгшэд бишыхан бэлэг — радиоаппарат, пластинкануудтай патефон эльгээнэбди. Танай радиоточко мүнөө хүдэлмэрилдэг болохо аабза гэжэ һананаб.

Молотов, Ворошилов, Кагановичи гэгшэд мэндые хүргэнэ.

Бүгэдэндэ амар һайнине хүсэнэб.

И. СТАЛИН. 19/II 1934 он»

«ШЭНЭ ЗОРИГ ОРОБОБ!»

Музейн эгээн ехэ зал соо гоё һайхан ковер дэбдеэтэй, сонхонуудтань шара хилэн шторонууд татаатай. Углууда улаан торгон скатертьтай бишыхан стол байна. Тэрээн дээрэ—эндэ ороһон хүнүүдэй һанамжаяа бэшэдэг дэбтэр. Агууехэ багшын биографитай холбоотой энэ нангин газарые үзэхэ, харахын тула манай Совет ороной бүхы булан тохойһоо хүнүүд ерэнэ бшуу. 1948 онһоо эхилээд эндэ 50-аад гаран мянган хүнүүд ябаа. Тэдэнэр өөһэдынгөө һанал бодол, хараһан үзэһэнээ эндэһээ бусахадаа тэмдэглэдэг байха юм. Тэдэнэй дунда һурагшад, колхознигууд, албахаагшад, эрдэмтэд, уранзохёолшод болон бусад зон бии.

Тэдэнэй бултанайнь һанал бодолые мэдүүлжэ, холын Якутиһаа ерэһэн колхозник Александр Атласов иигэжэ бэшэнэ:

— «Би энэ тосхон ябаһанаа бүхы наһандаа мартахагүйб. Агууехэ вождь нүхэр Сталинай байһан гэр, ябаһан зүргэ, тэрэнэй дурладаг Киткай хадые хуу харааб. Тэрэнэй революционно тэмсэлэй замда ушарһан бэрхэшээлнүүдые һанаад үзөөб.

Эндэһээ ошоходоо нютаг зондоо дууһан хөөрэхэб. Һонин даа, һонин. Шэнэ зориг, шэнэ хүсэ оробоб».

Энэ музейн бүхы таһалгануудаарнь ябажа дүүргээд, газаа гаража оршон тойрониие харанабди. Мунхаг харанхы урдын байдал һэсгүйгөөр ошон ошоо. Сталинай нэрэмжэтэ томодхогдоһон колхозой машина, тракторнууд хаа хаанагүй хүнхинэнэ. Урдань утаа униар, үйдхар гашуудалда дарагдаһан дүтэ шадарай «Потоскуй», «Погорюй», «Безносовка», «Долгая тетка» гэдэг һууринууд танигдашагүй ондоо болонхой.

Шэнэ Үдын поселково Совдэй түрүүлэгшэ нүхэр Ю. Н. Несмеянов иигэжэ хөөрэнэ:

—Манай тосхондо урда сагта хэдэн кабагууд, купецүүдэй магазинһаа бэшэ юушьегүй һэн. Мүнөө ямар ехэ культурна байгуулалта хэгдээ гээшэб! Музей, сельпо, дунда һургуули, клуб, амбулатори, хорёод оронтой больница, почтын таһаг, МТС, аптекэ бии. Һаяхан ехэ бани баригдаа, мүнөө гостиница бүтэжэ байна. Ерэхэ жэлдэ культурын Ордон баригдаха юм.

Эдэ бүгэдые бодоод үзэхэдэ, арад зоной эрхэ сүлөөгэй, зол жаргалай түлөө нүхэр Сталинай ямар ехэ зоригтойгоор, этигэл найдабаритайгаар тэмсэдэгынь бидэнэй сэдьхэл зүрхэ улам хүдэлгэнэ.

Ч. НАМЖИЛОВ.

БАЙГАЛ ДАЛАЙ

Байгал далай шэнги гайхамшагта һонин ба һүртэй һайхан нуур дэлхэй дээрэ үгы юм. Түбхын түрүүндэ тэрэ хадаа тон эртэ урда сагта бии болоһоороо, гүн гүнзэгыгөөрөө, тусхай янзын амитадаар, ургамалнуудаар элбэгээрээ бусад бүхы уһа нуурнуудһаа онсо илгардаг. Тиимэ дээрэһээнь элдэб мэргэжэлтэй хүнүүд үнинһөө хойшо тэрээндэ анхаралаа хандуулдаг, һонирходог байгаа.

Байгал далайе бүхы талаарнь саг үргэлжэ шэнжэлэлгэ имагта Агуухэ Октябрьска социалистическэ революциһаа хойшо, Листвиничная гэжэ тосхондо тусхай станциин байгуулагдаһанһаа хойшо эхилээ юм. Тус станциин научна хүдэлмэрилэгшэд богонихон сагай турша соо Байгал далайе шэнжэлхэ талаар тон ехэ хүдэлмэри хэһэн, научна олон номуудые тэрээн тухай бэшэһэн байна. Һүүлэй жэлнүүдтэ эрдэмтэд ганса теоретическэ асуудалнуудые шиидхэхэ гэжэ оролдоно бэшэ, мүн загаһа, ангай арһа ба шубуу улам ехээр олзоборилхо талаар практическа зорилгонуудые урдаа табина. Мүнөө энэ нуурай үбэл-зунай байдал, электроэнерги үгэхэ шадалынь шэнжэлэгдэнэ, мүн тэрэнэй эрье шадарай газар дорохи баялигууд, аршаан булагууд элирүүлэгдэнэ.

Байгал хадаа дэлхэй дээрэхи дабһагүй уһатай нуурнуудай шэнжые элирүүлэн тайлбарилха түлхюур байхаһаа гадна, айхабтар ехэ баялигуудые хадагалжа байдаг юм.

Байгал гэдэг энэ «Алдарта далай» тухай хөөрэбэл иимэ байна: Байгал далай хадаа уулануудаар хүреэлээтэй хадын нуур мүн юм. Зарим хадануудынь далайн нюруунһаа дээшэ 2000 метр хүрэтэр үндэр байдаг. Байгалай талмайнь 31500 квадратна километр, эгээ утаашаа 636 километр, үргэнөөрөө—80 километр болодог. Ольхон гэжэ ольторог (Ухан гэдэг хушуун) тушаа тэрэнэй гүнзэгынь 1741 метр юм.

Байгалда 336 гол мүрэнүүд шудхажа байдаг. Ольторогуудынь 22 юм, тэдэнэй эгээ ехэнь Ольхон гэжэ ольторог утаашаа 71 километр, үргэнөөрөө 11 километр болодог. Байгалай Дүрбэн Шандагата ольторогууд геологическа талаараа һонирхолтой юм. Энэ ольторогууд ойроо хүртөөгүй шэнэһэн ба нарһан ойгоор хушаатай. Эдэнние тойрон хабтагай шулуунууд дээгүүр зунай сагта хаб загаһад амаржа хэбтэхэ дуратай юм.

Эдэ ольторогууд Байгалай оёорой дээшээ тобойжо гарахада бии болоһон юм, тэдэнэр мүнөөшье ургажа байһаар. Эдэ ольторогуудые тойрон байдаг гүйхэн уһанай амитад (бычогууд, хажуулдан тамараашад, хорхойнууд) тусхай янзараа, һая бии болоһоороо илгардаг. Эдэнэр Байгалай бусад газарнуудта дайралдадаггүй, энэнь тус ольторогуудай һая бии болоһоноор тайлбарилагдана.

Байгалай уһан тон тунгалаг юм, зарим газартаа 40 метр гүнзэгыдэ оёорынь элеэр харагдажа байдаг. Байгал жэл бүри мүльһөөр хушагдадаг. Январиин эхин багаар уһанинь үргэлжэдөө мүльһөөр хушагдаад, майн һүүл багаар гү, али июниин эхеэр мүльһэнһөө сүлөөрдэг.

Уһаниинь дээгүүрээ үсөөн ушарта 10 градус хүрэтэр дулаасадаг (августда), ехэ гүнзэгы газартаа хододоо 4 градус байдаг.

Байгал далайн амитанай ба ургамалай аймаг элбэг, тусхай янзын байдаг. Мүнөө сагта 2000 ондо ондоо организмууд олдонхой. Тэдэнэй 75 процентнь имагта Байгалда оршодог, дэлхэйн нэгэшье уһан сөөрэмдэ дайралдадаггүй. Энэ хадаа Байгалай тусхай янзын условинуудһаа болодог. Байгалай амитад уһанайнь дээдэ үеһөө эхилээд, тэрэнэй гүнзэгы оёортонь хүрэтэр оршон амидардаг.

Байгалай зөөлэн бэетэн тусхай янзын байдаг, тэдэнь тон эртэ урда сагта ба имагта эндэ бии болоһоороо илгардаг. Хабшаахай дүрсэтэн (бармашнууд) эндэ олон юм, тэдэнь 300 янзын байдаг. Бармашнууд—загаһадай гол шухала хоол юм. Омулиин гол шухала хоол болохо жэжэ бармашнууд зундаа тоо томшогүй олоороо үдэдэг. Омульнуудай һүрэгөөрөө эндэ тэндэ суглардагынь энэ бармашнуудай олоороо бии болодогоор тайлбарилагдана.

Байгал үбэлэй үедэ.

М. Минеевэй фото.

Мүнөө үедэ манай эрдэмтэд энэ бармашнуудай тон олоороо Байгалай эндэ тэндэнь бии болодог шалтагаануудые шэнжэлнэ; энээниень мэдээд байхадаа, бидэ олзобориин загаһануудай суглардаг газарые эртээнһээ мэдэхэ байнабди, тиихэлээрээ загаһа ехэ бэлээр олзоборилдог болохобди.

Байгал далайда 56 янзын ондо ондоо загаһад бии юм, тэдээн сооһоо эгээ үнэтэйнүүдынь гэхэдэ омуль, хадара, һэлбэрүүһэн, хилмэ мүн юм.

Бычок гэжэ загаһач олон, тэдэ 33 янзын юм. Эгээ һонирхолтойнь амидыгаар түрэдэг тоһон жараахай мүн, тэрэ аяар 1000 метр хүрэтэр гүнзэгыдэ амидардаг.

Хаб загаһад ехэ удхашанартай, тэдэниие өэхэ, арһа, мяха абахын түлөө олзоборилдог.

Бусахадаа, хабартаа ниидэжэ ерэхэдээ, Сэлэнгын адагта хун шубууд, галууд, нугаһад айхабтар олоороо суглардаг. Эдэ шубууд олзобориин ба спортивна агнууриин зүйл боложо үгэдэг.

Мүн эндэ манай эрдэмтэд ондатрые амжалтатайгаар нютагжуулаа. Ондатра олзоборилго мүнөө ехэ олзо үгэнэ. Зарим ангуушад сезон соогоо 15 мянган түхэригэй ондатрын арһа гүрэндэ тушаана.

Үнэтэй загаһадай тооe олошоруулха хэмжээ-ябуулганууд бэелүүлэгдэнэ. Посольско загаһа үсхэбэрилгын завод жэл бүри 200 гаран миллион омулиин жараахайнуудые үсхэбэрилжэ Байгалда табидаг. Хилмын түрьһэнүүдые түргэнөөр болбосордог болгохо зорилготой хүдэлмэринүүд ябуулагдана. Шэнэ янзын загаһа бии болгохын тула сазан гэдэг үнэтэй загаһан Посольскэ сорто табигдаһан байна.

Байгал далай ба тэрэнэй тусхай янзын амитад хайшан гэжэ бии болоо юм?

Байгал далай—тон эртэ урда сагай нуур юм, тэрэ 20 миллион жэлһээ бага бэшэ саг соо оршожо байдаг. Байгалай оршодог хонхор газар эртэ урдын третичнэ гэдэг үедэ бии боложо эхилээ. Газарай түүхын энэ үе соо хада ууланууд бии болоо юм. Кавказ, Альпанууд, Гималайнууд ба Байгалые тойрожо байһан ууланууд, хадануудай бии болоогүй байхада, манай эндэхи нютаг бага зэргэ гүбөөтэһэн тэгшэ газар байгаа, тиихэдэ зөөлэн, тропическа шахуу дулаан уларилтай һэн ха. Тойроод нуурнууд олон байгаа, тэдэнь эртэ урда сагай далайн үлэгдэлнүүд һэн.

Байгалай оршодог хонхор хадаа газарай гадарай хотойжо, доошоо һуухада, энэ хонхорые тойрожо байһан газарнуудай өөдөө обойходо бии болоһон байгаа. Энэ хонхорой бии болоходо, эндэхи нуурнууд энэ ниитэ сөөрэм уруу урдажа орошоо, мүн энээн уруу гол мүрэнүүд шэглэн урдаа гээшэ. Энээнэй урда тээ гүйхэн, дулаан нуурнуудта амидардаг байһан амитад мүнөө тон ондоо условинуудтай томо ехэ, гүнзэгы уһатай уһан сөөрэм соо амидарха ушартай болоо.

Третичнэ үе хадаа четвертичнэ үеэр һэлгэгдээ юм, энэ үе мүнөө хүрэтэр үргэлжэлһөөр байдаг, анхан тогтоһоор нэгэ миллион жэл болоһон байха юм. Четвертичнэ үеын эхиндэ ехэхэн хубилалтанууд болоһон байгаа: эндэхи уларил хүйтэржэ, үргэн ехэ мүльһэнүүд бии болоо. Байгалай зүүн хойто эрьенүүдтэхи мүльһэнүүд илангаяа ехэнүүд байгаа. Баргажанай шэлэһээ үргэн зузаан мүльһэд Байгал уруу һолжоржо буугаад, бутаран һалахадаа, мандагар томо хэмхэрэйнүүд болоод, Байгал соогуур урдан ябадаг һэн ха.

Мүльһэтэлгын үеын тогтоходо, үлэһэн жэжэ нуурнуудынь оёортоо хүрэтэр хүлдэжэ, амитануудынь хосорһон байгаа. Харин Байгал далай мүльһэтэлгын үедэ гүнзэгы ба үргэн ехэ сөөрэм болошоһон тула оёортоо хүрэтэр хүлдөөгүй. Хүйтэнүүдые тэсэжэ шадаагүй олон амитануудынь үхэжэ хосороо, нүгөө заримуудынь шэнэ шэрүүн условинуудта тааралдажа хубилаа.

Байгалай бии болохоһоо хойшо тэрээн дотор тогтоһон условинууд амитануудай ондо ондоо янзануудай бии болоходо таарамжатай байгаа гэжэ эрдэмтэд тоолодог, тиимэһээ эндэ тусхай янзын амитад ба ургамалнууд бии боложо шадаа. Амитад ба ургамалнуудай ондо ондоо янзануудай бии бололго мүнөөшье үргэлжэлһөөр байдаг.

Тиимэ хадаа Байгалай мүнөө сагай амитанай аймаг третичнэ үеын дулаанда дуратай амитанай аймагай уг үндэһэнһөө гараа гээшэ. Тэрэ үеын амитад ходо хубилжа байһан условинууд соо орохолоороо, ехээр хубилжа, шэнэ, элдэб янзанууд болон һалаатаа.

Зарим амитануудынь (хаб загаһад, омульнууд ба бусад) Байгалда бэшэ тээһээ ерэһэн байгаа; тэдэнэр энээн уруу Мүльһэтэ океанһаа Енисей ба Ангара мүрэнүүдээр, магад ондоошье замаар һаяшаг ерэһэн байгаа.

Байгалай оршодог хонхор газар гурбан тусгаар хонхорнуудһаа: хойто, дунда ба урда—хонхорнуудһаа бүридэһэн байдаг, тиихэдээ уһан доро байдаг Академическэ ба Столбовой шэлэнүүдээр илгагдадаг гэжэ урдань хэлсэдэг байһан юм. Һүүлэй үеын шэнжэлэлгэнүүд Байгалай хонхор һабань анха тогтохоһоо хойшо нэгэ үргэлжэ байгаа, Байгал соо ямаршье шэлэнүүд байдаггүй гэжэ элирүүлээ. Шандагата ольторогууд урдань байһан Академическэ шэлын үлэгдэл бэшэ юм. Мүн Посольско гүйхэн газар уһан доро орошоһон Столбовой шэлын үлэгдэл бэшэ юм. Шандагата ольторогууд ба Посольско гүйхэн газар һаяшаг, Байгалай оёорой тобойжо үргэгдэхэдэ бии болоо гэжэ мүнөө лаблагданхай.

М. БАКУТИН, биологическа наукануудай кандидат.

БУРЯТ-ДУНДА ҺУРГУУЛИДА

УНШАГШАДАЙ КОНФЕРЕНЦИ БОЛОБО

Һаяхан Улан-Удын бурят дунда һургуулида Сталинска шангай лауреат Г. Николаевагай «Таряа хадалга» гэжэ романаар уншагшадай конференци үнгэргэгдэбэ.

Дайнай хойто тээхи колхозно деревниин ажабайдалай, тэрэнэй хүгжэлтэ тус роман соо зүбөөр харуулагдаһан тухай арбадахи классай һурагша Б. Хароев элидхэл соогоо тэмдэглэбэ. Романай герой Василий Бортниковой образ тухай мүн арбадахи классай һурагша Г. Цыренов үгэ хэлээ. Роман соохи эхэнэрнүүдэй образуудай нэгэн болохо Авдотья Бортникова тухай элидхэл һурагша Э. Сократова ехэ һонирхолтойгоор хэбэ.

Роман тухай һаналнуудаа мүн бэшэ һурагшадшье хөөрэһэн байна.

ҺУРГУУЛИИН РАДИОУЗЕЛ

Һаяхан һургуулиин дирекци радиоузел худалдажа абаба. Мүнөө класс бүхэндэ радио оруулагданхай. 10-дахи классай һурагшад үдэр бүри өөрынгөө һургуули доторхи ажабайдал тухай радиогоор хөөрэдэг болоо.

ҺАЙН ЛЕКЦИ

9—10 классуудай һурагшадта лектор Ю. П. Рольф «Бүхэдэлхэйн залуушуулай Берлиндэхи фестиваль» гэһэн темээр һонирхолтой лекци уншаба.

Һурагшад фестиваль тухай һонирхоһон асуудалнуудтаа лекторһээ тодорхой харюунуудые абаа. Удаань тэдэнэр лектор нүхэр Рольфдо баясхалан хүргэһэн байна.

Г. Сангадиев.

КОРЕЙДЭХИ СОБЫТИНУУД

АРАДАЙ АРМИИН ГЛАВНА КОМАНДОВАНИИН МЭДЭЭСЭЛ

ПХЕНЬЯН, декабриин 31. (ТАСС). Корейскэ Арадай-Демократическа Республикын Арадай армиин Главна командовани декабриин 31-дэ иигэжэ мэдээсэбэ:

Үнгэрһэн үдэр корейскэ Арадай армиин ба Хитадай арадай һайндуратанай соединенинүүд бүхы фронтнууд дээрэ американо-английскэ интервентнүүдтэ ба лисынмановска сэрэгүүдтэ эсэргүү артиллерийскэ байлдаануудые хэбэ. Фронтнууд дээрэ онсо хубилалтанууд болоогүй.

Мүнөөдэр Арадай армиин зенитнэ частьнууд дайсанай 4 самолёт унагаагаа, 3 самолёдыень гэмтээгээ.

ПХЕНЬЯН, январиин 1. (ТАСС). Корейскэ Арадай-Демократическа Республикын Арадай армиин Главна командовани январиин 1-дэ иигэжэ мэдээсэбэ:

Үнгэрһэн үдэр корейскэ Арадай армиин ба Хитадай арадай һайндуратанай соединенинүүд түрүүн байһан газартаа американо-английскэ интервентнүүдтэ болон лисынмановска сэрэгүүдтэ эсэргүү артиллерийскэ байлдаануудые хэбэ.

Мүнөөдэр Арадай армиин зенитнэ частьнууд ба дайсанай самолёдуудые агнан буудагшад дайсанай 3 самолёт унагаагаа, 6 самолёдыень гэмтээгээ.

Урда Корейдэхи фашистска ёһо журам

НЬЮ-ЙОРК, декабриин 31. (ТАСС). «Чикаго Сан энд Таймс» газетэ өөрынгөө пусанска корреспондентын статья толилбо, тэрэ иигэжэ бэшэнэ: «Урда Корей хадаа полицейскэ гүрэн мүн. 64 мянган полициинхид хүнүүдые арестовалха, бариха ба хэһээхэ хизааргүй эрхэтэй юм. Тэдэнэр энэ эрхые хамаагүйгөөр хэрэглэнэ.

Арестовалагдаһан хүнүүдһээ асуулта абахынгаа урда тээ тэдэниие үгэ дууламгай болгохын тула хайра гамгүйгөөр сохино, энэнь эдэ хуули «сахигшадта» юрын хэрэг болоо».

Американска «протекционистска» ёһо журам гитлеровскэ ёһо журамтай ехэ түһөөтэй юм, тиин «урда корейскэ ёһо журам гестапотой ехэ адли байна» гэжэ корреспондент заана.

«Жэжэ чиновнигуудай дунда элишэ абалга американска гостиницануудта гү, али ресторануудта сайн мүнгэ абадагтал адли юрын хэрэг болоо,—гэжэ корреспондент үргэлжэлүүлнэ.—Гэбэшье, ехэ дээрмэшэд өөһэдынгөө дарлагдаһан нютагайхидые эгээн муухайгаар тонодог байна.

Холбоото Штадуудһаа химда сэнгээр үтэгжүүлгэ худалдан абаад, тэрэниие таряашадта 2—3 дахин хүндэ сэнгээр худалдаһан правительство энэ жэлдэ эгээн ехэ хэрүүлтэй холбогдоһон байна.

Корейскэ таряашад тушаа эгээн бузар мэхэ гохын ааша хэгдэнэ. Ерэхэ жэлэй июньдэ ячмениин ургасын элеэшэхэ хүрэтэр, мүн үтэгжүүлгэ ба үрһэ худалдан абахын тула таряашад мүнгэ урьһаар абаха баатай болодог. Жэшээлхэдэ, Тэчжоной райондо тиимэ кредидүүдэй түлөө таряашан корейскэ үмсын банкнуудта һарэлаа 20 процент түлэдэг байна. Зарим ушарнуудта таряашад урьһаар абаһан мүнгэнһөө 5—6 дахин ехэ мүнгэ банкда түлэдэг юм. Элеэ хоолой зарим хубииень полициинхидай хуряан абаха үедэ таряашанай эсэргүүсээ һаань, тэрэниие коммунист гэжэ нэрлээд, түрмэдэ гү, али фронт руу хүдэлмэришэнэй командануудта эльгээжэ болохо байна.

Хойто Африкада французска засагаархид гэмтэ хэрэгүүдые хэнэ

ПАРИЖ, декабриин 31. (ТАСС). Тунисай ба Мароккын байдал түгшүүритэй хэбээрээ байна гэжэ демократическа хэблэлэй мэдээсэлнүүд гэршэлнэ.

Туниста французска хэһээлтэ мүрдэлгын отрядууд Габесэй дэргэдэ ба Макнасси городой райондо 2 операци хэһэн байна. Габесэй дэргэдэ французска солдадуул нютагай хүнүүдые буудаа, тиихэдэнь туниска нэгэ эхэнэр алагдаа.

«Юманите» газетэ Мароккоһоо абтаһан бэшэг толилбо. Касабланкын түрмэдэ хаагдаһан марокканска патриодууд зобоогдоно гэжэ бэшэг соонь хэлэгдэнэ. 100 шахуу марокканска патриодууд зобоогдон алагдаба.

Французска полициинхидай мэдэрһэнэй ёһоор, декабриин 8-да Касабланкада болоһон манифестациие буудаха үедэ 1600 марокканецууд алагдаба гэжэ бэшэг соонь заагдана. «Дээрэһээ ерэһэн захиралтын ёһоор алагдаһан марокканецуудай хүүрнүүд үхээрын газарта дары абаашагдажа шатаагдаа.

Францидахи правительственна кризис

ПАРИЖ, декабриин 31. (ТАСС). Франс Пресс агентствын дамжуулһанай ёһоор, Рентсе Мейер (радикалнуудай ба радикал-социалистнуудай партиин ударидагшадай нэгэн) ерээдүйн правительствые бүридүүлхэ гэһэн дурадхал абаад, юрын консультаци хэжэ эхилбэ, тэрэнэй һүүлээр республикын президентдэ эсэсэй харюу үгэхэ байна.

Швецидэ юумэнэй сэн хүндэрнэ

СТОКГОЛЬМ, декабриин 31. (ТАСС). Социальна управлениин толилһон мэдээнүүдһээ харахада, 1952 он хадаа Швецидэ шухала хэрэгтэй продуктнуудай сэнгүүдэй шэнээр дээшэлһэн жэл байгаа.

Жэлэй турша дотор эдеэ хоолой продуктнуудай сэнгүүд дунда зэргээр 10 процент дээшэлбэ. Зарим продуктнуудай сэнгүүд бүри ехээр хүндэрһэн байна. Жэшээлхэдэ, шэниисын гурилай сэн 1951 оной ноябрьтай сасуулхада 23 процент, хара хилээмэнэй сэн—15,2 процент ургаба.

Гэр байрын, телефоной түлэбэри, мүн трамвай болон автобусуудаар ябалгын түлэбэри нилээд ехэ болоо.

США-да забастовкын тэмсэл үргэдэнэ

НЬЮ-ЙОРК, декабриин 31. (ТАСС). Вашингтонһоо Ассошиэйтед Пресс агентствын корреспондентын мэдээсэһэнэй ёһоор, ажалай министерствын ажалай статистикын бюро хадаа 1952 ондо 4950 забастовко боложо, тэдээндэ 3,5 миллион хүдэлмэришэд хабаадаа гэжэ тэмдэглэнэ.

Һүүлэй 5 жэл соо эгээн олон забастовко 1952 ондо болоо гэжэ ажалай министерство мэдээсэнэ.

1952 ондо забастовконуудта хабаадаһан хүдэлмэришэдэй ниитэ тоо хүлһөөр хүдэлмэрилдэг хүнүүдэй ниитэ тоогой 8,7 процентнь болобо, тиихэдэ экономическа асуудалнууд, илангаяа салин хүлһэнэй асуудалнууд ехэ забастовконуудай гол шалтагааниинь болоо гэжэ корреспондент мэдээсэнэ.

Норвежскэ арадта Норвежскэ правительствын хэһэн шэнэ жэлэй „бэлэг"

ОСЛО, январиин 1. (ТАСС). «Моргенбладет» газетэ хадаа 1953 ондо «Норвегиин сэрэгэй бэлэдхэлэй ябаса үнгэрһэн жэлэйхитэй сасуулхада ехээр түргэдхэгдэхэ юм» гэһэн оборонын министр Лангхелле гэгшын мэдүүлгые норвежскэ арадта хэгдэһэн шэнэ жэлэй бэлэг болгон харуулба. Сэрэгэй гаргашанууд 1,5 дахин ехэдхэгдэхэ байна. Энэнь норвежскэ хүдэлмэришэдэй, таряашадай ба загаһашадай хүзүүн дээрэ сэрэгэй шэнэ гаргашанууд тохогдохо гэһэн удхатай юм.

Италида үер болоно

РИМ, январиин 1. (ТАСС). Газетэнүүдэй мэдээсэһэнэй ёһоор, Перуджа провинцида Тибр мүрэнэй үерлэхэдэ, 3 мянга шахуу гектар газар уһанда оробо. Акуила ба Авеццано провинциуулта Атерно мүрэн үерлэжэ, элон мянгаад газарта тараба. Луко Не Марси райондо (Акцида провинци) үерээр ушаруулагдаһан хохидол, тухайлхада, 500 миллион лир болобо.

ХҮРШЭ ОБЛАСТЬНУУДТАМНАЙ

ТҮРҮҮ ШАХТАДА

Черемховско бассейнэй горнягууд шэнэ табанжэл соо шулуу нүүрһэ малталгые дээшэлүүлгэдэ эдэбхитэйгээр хабаадалсана. № 3 шахтын коллектив 1952 он соо трест дотороо мүрысөөнэй түрүү һуурие алдангүй барижа гараба.

Шахтын гол шухала хүдэлмэринүүд графигай ёһоор хэгдэнэ. Энэ шахта нүүрһэ малтаха жэлэйнгээ түсэб ноябриин 28-да дүүргээ. Мүнөө шахтын коллектив 40 эшелон нүүрһэ Эхэ орондоо түсэбһөө гадуур үгэбэ.

Горно мастер, Социалистическэ Ажалай Герой нүхэр Головановай халаан нормоёо олон тонноор хододоо үлүүлэн дүүргэнэ.

УЛАРИЛ ШЭНЖЭЛНЭ

Сагай уларилые уридшалан тодорхойлго арадай ажахыда ехэ удхашанартай. Уларил шэнжэлдэг якутска станциинхид «эрхимээр хүдэлмэрилдэг коллективэй» нэрые гурбан жэлһээ үлүү саг соо барижа байна.

Өөрөө бэшэдэг барограф ба бусад нарин прибэрнуудай ашаар уларилай хубилалта хэдэн хоногоор урид шэнжэлэгдэнэ. Инженер-аэролог нүхэр Синцов радиозонд табижа, атмосферэ дээрэхи температурые үдэр бүри мэдэнэ. Метеорологуудай энэ нарин хүдэлмэриин ашаар, якутска аэропортын синоптикэдо агаарай линиинүүдтэхи уларилай мэдээсэлнүүд хододоо бэлэн байдаг.

ФИЗКУЛЬТУРНИГУУДАЙ СБОР

Спортивна эхин коллективүүдэй инструкторнуудай һурэлсалай сбор Иркутскда үнгэргэгдэбэ. Сибириин, Дальна Востогой 12 область, хизаар ба республикануудай физкультурнигууд эндэ суглараа.

Сборто хабаадагшад конькиин ба саныи спортын теори үзэһэн, мүн практическа занятинуудые үнгэргэһэн байна. Б. Да

Луговодой амжалта

Курумканай аймагай Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой луговод Базар Бальчинович Будаев нёдондо хабартаа апрель, май һарануудта сабшалангаа уһалха, үтэгжүүлхэ модо шулууһааиь сэбэрлэхэ, бута болдогуудыень үгы хэжэ тэгшэлхэ гэхэ мэтын элдэб олон хүдэлмэри хэһэн байгаа.

Тэрэ хүдэлмэрнингөө ашаар оролдосотой луговод Базар Бальчинович үнгэрэгшэ зун нилээд ехэ үбһэ хуряагаа. Сабшалангайнгаа рекордно участогай 25 гектар талмай дээрэһээ га бүриин 50 центнер, бэшэ 125 гектар дээрэһээнь га бүриин 25 центнер үбһэ хуряаһан байна.

Ерэхэ зун бүри ехэ үбһэ абахын тула мүнөө тэрэ сабшалан һайжаруулха хүдэлмэрөө үргэлжэлүүлжэ байна. Л. Цыренжапов.

Һурагшадай концерт

Бичурын аймагай Шэбэртын долоон жэлэй һургуулиин һурагшад Бодонгуудай сомоной Ленинэй нэрэмжэтэ колхоздо һаяхан санаар ошожо, колхознигуудта һонирхолтой концерт харуулһан байна. Тэдэнэй табиһан концертын программада «Колхозой агротехник» гэжэ пьесэ ба элдэб танца, дуунууд оролсоо.

Эрхим һурагша Вера Дондукова «Шамдаа, Сталин, дуратайб», «Комсомол» гэһэн ба бусад дуунуудые дуулаба. Мүн һурагша Петр Самажапов «Сталин багшаяа дууляя» гэһэн залуу поэт Намжиловай шүлэгүүдые хэлэбэ. В. Жалсанов.

* * *

Кяхтын бурят дунда һургуулиин дэргэдэхи уранһайханай самодеятельностиин кружогой гэшүүд Усть-Киранай сомоной Сталинай нэрэмжэтэ колхоздо ошожо, зүжэг наада харуулба.

Тэдэнэр «Малшан» гэжэ зүжэг табиһан ба Ленин, Сталин тухай шүлэгүүдые уншаһан, ород ба бурят танцануудые наадаһан байна.

Сталинай нэрэмжэтэ колхозой гэшүүд һурагшадые халуунаар угтажа, баясхалан хүргөө. И. Цыдыпов.

МҮНӨӨДЭР КИНО ТЕАТРНУУДТА

«ПРОГРЕСС» кинотеатрта — «Тагнуулшын баатаршалга» (10 ба 12 часуудта), «Павлинка» (14, 16 ба 22 часуудта), «Залуу Карузо» 18 ба 20 часуудта).

«ЭРДЭМ» кинотеатрта — «Алоксандр Пархоменко» (10 ба 12 часуудта), «Мишка аристократ» (16, 18 ба 22 часуудта), «Поезд зүүлэжэ ябана» (14 ба 20 часуудта).

Адрес редакции: г. Улан-Удэ ул. Ленина, 26. Телефоны редакции: редактора—23, заместителя редактора — 7-85, отв. секретаря — 3-23. Отделов: партийной жизни, сельского хозяйства 10.17, пропаганды и переводов 6-84, культуры и быта и промышленности — 4.52, мест. информации и писем—11-05. Для междугородных переговоров — 16.

Н—00442. Типография Управления по делам полиграфической промышленности, издательств и книжной торговли при Совете Министров БМАССР. Тираж 10.000